

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: secolul al XIX-lea*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
<http://revistatransilvania.ro/mdrr>

This novel was digitized for the project **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration (AFCN).

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: The 19th Century*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
<http://revistatransilvania.ro/mdrr>

R E S T I T U T I O

GRIGORE H. GRANDEA

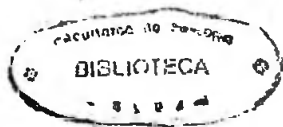
SCRIERI

Prefață, text ales și stabilit, note
de
PAVEL ȚUGUI

BCU Cluj-Napoca

FILOL 1975 02483

EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI – 1975

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Fulga sau ideal și real

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

CINE O FI !

Între oaspeții ce se aflau în monastirea Curții de Argeș, acel nestimat al arhitecturii bizantine, în vara anului 1864, era și un june, Costin Fulga. Nimeni nu-l cunoștea.

Nu avea încă douăzeci și cinci ani. Fruntea lui lată și undulată de cugetări, uitătura vie și pătrunzătoare, semn al unui spirit concentrat, zîmbetul ironic care-i flutura pe buze cînd auzea discuțiile vulgare ale celorlalți, arătau că este una din acele ființe cari viețuiesc mai mult în sine și cari nu aruncă atenția în jurul lor decît numai atunci cînd află ceva mare, frumos și nobil, sau ceva demn d-a smulge prin ilaritate un suflet din lumea cugetărilor.

Junele Fulga nu avea altă ocupație mai favorită decît să contemple biserica, să străbată locurile vecine, să citească la umbra unui fag sau să se afunde în reverie, voluptatea sufletelor alese. Avea o singură grijă, aceea d-a veni regulat la ora mesei. Nu lua parte la convorbirile cari animau pe ceilalți oaspeți. Își bea cafeaua, privind varietatea ornamentelor bisericeii, adevărate giuvaerii de artă; apoi pleca, și nimeni nu-l mai vedea în cursul zilei.

El nu izbutise să cîștige simpatia oaspeților; din contra, ațîșase oarecum ciuda prin purtarea lui retrasă.

— Păcat de acest june! exclama uneori o doamnă care păstrase din junețea de odinioară numai cochetăria și pe lîngă care grațiile ar fi putut trece fără teamă că vor fi întunecate. Păcat! — zicea ea — îi plac mai mult zînele muntelui, arborii stîncelor, norii

cerului, decât lumea. Este un sălbatec. N-are creștere. Cu toate că în fața lui este o dulce melancolie, dar sînt sigură că este un fiu de bătăran.

— Adevărat! — exclamau ceilalți, și peste cîteva momente reîncepeau discuțiile cari urmau pînă cînd auzeau clopotul că-i cheamă la masă.

Aceasta era viața ce duceau de cîteva săptămîni oaspeții noștri.

Într-o zi însă, către apusul soarelui, curtea monastirei urui sub roatele unei carete care se opri la scară. Era o familie însemnată din București, Ūrianu, care venea pentru cîva timp în aerul pur al munților. Domnul și doamna Ūrianu urcară încet scara, în capul căreia-i aștepta episcopul cu fața voioasă.

Pe cînd schimbau cuvintele de bunăvenire, un înger de copilă zbură pe scară și veni să sărute mîna cuviosului bătrîn care-i răspunse cu mîngîieri și sărutări pe frunte și păr.

Era Zoe Ūrianu, o gingașă copilă de optsprezece ani, în toată strălucirea frumuseței și a junetei, zglobie ca un flutur, sprintenă ca o căprioară. Ochii ei negri și arzători păreau că mistuiesc tot ce este frumos, tot ce este plăcut în natură, verdeață, azur, stele, lună, auroră. Vocea ei părea că îngîină tot ce este armonie și viață, pasări, zefire, murmurul apelor, freamătul frunzelor.

Coama-i neagră, fluturînd pe umerii rozalbi și rotunzi, părea o aripă de corb pe zăpadă.

— Tată episcop, unde este camera mea? — întrebă ea, luîndu-l de gît. Știi că trebuie să-mi dai una cum îmi place!

— Vei vedea că am știut ce-ți place! răspunse bătrînul, luînd-o de mîină și ducînd-o la două camere destinate noilor oaspeți.

Cînd Zoe văzu de la fereastră toată valea ce se întinde între oraș, monastire și dealuri, verde ca un covor, însmălțată ici și colo de arbori stufoși, iar Argeșul ca un brîu de argint scaldînd-o în tot lungul; cînd văzu sub fereastra camerei o grădină plină cu pomi ale căror ramuri se înclinau sub greutatea fructelor pîrguite, cu brazdele de flori cari îmbălsămau aerul,

cu pasări cari ciripeau în frunziș, cu fluturi cari zburau ca niște fulgi de zăpadă, figura copilei se luminează de plăcere și, sărutînd mîna bătrînului, zise:

— Îți mulțumesc. Aci voi fi ca o zîină în palatul său.

— Ia seama însă! — zise călugărul zîbind. — În camera de alături este un Făt-Frumos care cam aruncă pe fereastră versuri la stele, la flori, la pasări. Să nu rătăcească vîntul acele versuri și p-aici.

— Nu te teme, voi închide bine fereastra.

Bătrînul trecu în camera părinților.

Un june alături ... Un june care aruncă versuri pe fereastră!.. Un june despre care episcopul zice că este un Făt-Frumos! — acestea puseră copila pe gînduri.

Ce voiți? Era în anii cînd inima începe să șoptească preludele amorului, cînd sufletul așteaptă fără să știe ce, cînd brațele strîng la sîn fantasmelor albe și frumoase cari zboară din capul ce arde.

Zoe se plimbă mult timp cu mînele încrucișate pe sînu-i care sălta. Pentru ce acest june, pe care nu l-a văzut, pe care nu-l cunoaște, ale cărui versuri nu le-a citit, nu poate să-i iasă din minte? Iacă ce cugeta ea cu seriozitate. Văzînd însă că cugetările nu izbutesc a-i da un răspuns, începu să-și rînduiască lucrurile. Pe fereastră-și puse cărțile: Bolintineanu, Alecsandri, Lamartine, Schiller, Chateaubriand, erau autorii favoriți.

După ce rîndui toate, așa că un ochi deprins îndată ar fi văzut că acolo este cuibul în care visează un suflet virginal, — plecă însoțită de guvernanta ei, Amalia, fată bătrîină de pe marginile Rinului.

— Acum să facem cunoștință și cu doamna Natură, zise Zoe către Amalia.

— Lasă pentru mine această vizită.

— Nu, dragă, viața este scurtă! — și zglobia copilă alergă pe pajiștea înverzită ce se întindea între poarta monastirei și iazer.

Apoi se rezimă de tulpina unui copac și se uită lung în oglinda apei, jucîndu-se cu panglicile pălăriei sale.

Ochii-i erau arzători, buzele-i murmurau. Un fluture lipindu-se de buzele ei, ar fi auzit-o șoptind: *Unde o fi el acum?* Apoi întoarse ochii către monastire și-i aținti la fereastra vecină cu a ei. Nu văzu decît perdelele albe filfiind în vînt, pomii legănîndu-și vîrfurile, și suspină.

Un cîrd de oaspeți venea din susul iazerului.

Zoe și Amalia plecară spre dîșii.

Erau mai multe doamne și bărbați. Zoe se uită la fiecare dintr-înșii, dar nu văzu nici unul care să fie din categoria celor ce aruncă versuri pe fereastră. Se aștepta să vadă un june palid, înalt, mlădios, melancolic, — pe cînd cei cari treceau, erau o adevărată varietate de tipuri burlește.

Zoe și Amalia se adînciră în vale.

Zoe visa, mergînd cu ochii plecați. Ce se petrecea în sufletul ei?

Aerul era atît de dulce! Boarele suspinau în frunze, paserile cîntau, iar norii strălucitori călătoreau pe aria senină.

Toate acestea pare că-i șopteau la ureche, ca să n-auză Amalia care culegea flori, întrebarea:

— Cum, Zoe? Pînă acum n-ai întîlnit pe acela ce tu visezi?

— Nu încă! răspundea ea suspinînd.

— Grăbește, timpul trece, viața nu are decît o primăvară.

În acel moment ochii ei văzură o hîrtie. O luă și citi aceste versuri șterse cu cîteva linii:

Dacă viața noastră jună
E ca floarea unui crin,
Dacă moartea încunună
Traiul nostru cel mai lin;
Dacă noi n-avem ursită
Ca un pom să înverzim,
Și în lumea fericită,
Ani d-amor să mai trăim !..

Pentru ce această viață
Să ne treacă în zadar?
Hai să soarbem cu dulceață
Al iubirii scump pahar!

— Cum! — exclamă Zoe, — și el a șters aceste versuri cari sînt atît de frumoase? Dacă-l voi cunoaște o dată, o să-l rog să mi le scrie în album.

Apoi începu să comenteze versurile:

„Pentru ce ar așterne Dumnezeu aceste covoare de iarbă și flori, pentru ce ar încununa munții și cîmpiile cu verdeață, dacă nu pentru desfătarea noastră? Ar fi o nebunie să lăsăm a trece cel mai frumos timp al anului fără a ne îmbăta de profumul florilor, de cîntecul paserilor, de freamătul și răcoarea pădurilor, de murmurul apelor și seninul cerului!”

Zoe era într-una din acele dispoziții cînd răsună în suflet un concert de melodii, cînd tot ce izbește auzul și vederea, prin prisma iluziilor, este frumos.

Deodată Zoe se schimbă la față. Ea văzu un june care înainta încet și cugetînd. Ascunse hîrtia în sîn. Ochii lor se întîlniră și două scînteii scăpărară deodată.

— Cine o fi? se întrebă copila roșind și tremurînd. Ochii ei împăienjinați nu mai vedeau decît întunec, și în acel întunec privirea tristă și profundă a junelui.

— Cine o fi? se întreba Fulga, urmînd calea către monastire. Nu putea să-și șteargă din minte acea figură de înger și acea ochire care-i pătrunsese tot sufletul.

Noaptea veni. Luna se rădică pe umărul dealului și lumină întinsa și frumoasa vale a Argeșului. Lumea dormea. Într-aceiași timp două ferestre se deschiseră la monastire, două figuri se arătară.

— Cine o fi? murmură Zoe, înclinîndu-și fruntea pe mîină.

— Cine o fi? murmură Costin, ștergînd o lacrimă.

Și ochii lor rătăciră mult timp peste vale. Apele scînteiau la lumina lunii și a stelelor.

În același timp două suspine se îngînară cu freamătul frunzelor, cu cîntecul greierilor; două voci șoptiră:

— Cine o fi?

Și ferestrele se închiseră.

ROUĂ ȘI LACRIMI

Costin stinse lumina și se aruncă în pat.

Camera era scăldată în razele lunii.

El începu să cugete și cugetările lui erau aci triste ca lumina candeliei ce ardea la morminte, aci rîzătoare ca florile stropite de plînsul nopții. I se părea că o fantasmă albă se ascundea în cutele perdelelor, că din cînd în cînd scotea capul și se uita lung și amoros la dînsul, că cu încetul ieșea din ascunzătoarea ei și înainta către pat; că aci înclina figura ei care îi strălucea în undele părului ca o lumină în noapte, că simțea suflarea ei adiindu-l ca o boare pribegită din trandafiri și iasomie, că buzele ei calde-i atingeau fruntea.

Atunci se trezi, ca cum degetul lui Dumnezeu l-ar fi atins, căci acea fantasmă avea figura copilei ce întîlnise în valea monastirii.

Întinse brațele ca s-o strîngă la sîn, fantasma pieri.

Costin se sculă cu fruntea udată de sudori. Lacrimi arzătoare îi șiruiiau din ochi. Camera părea plină de profumul ce exala părul fantasmei.

Rămase mult pe gînduri. Era turburat, trist și voios; auzea în sufletul lui șuierăturile vijăliei, adierile îmbălsămite ale dimineții, gugulirile voluptății sufletești; vedea seninul cerului, purpura zorilor, răsfrîngîndu-se în cristalul apelor. Își trudea mintea ca să înțeleagă acel mister.

— Să cred în farmece? — se întreba el cu ciudă, ștergîndu-se pe frunte. Pentru ce copila de ieri nu-mi iese din minte? Ciudat!

Și el ieși din casă, doară va ieși și copila din inima lui.

Dar să nu ieși, Zoe! Unde vei afla tu un templu mai sînt, mai luminos, mai plin de armonie și amor, decît inima lui Costin Fulga? Nu te îngrija dacă s-a supărat oarecum, pentru că nu înțelege ceea ce simte.

Pentru întîia oară simte voluptoasele torturi ale amorului. Și tu tot asemenea, dulce copilă, tu care te

zvîrcolești cu neastîmpăr în patu-ți virginal, fără ca somnul să poată atinge genele-ți lacrimate.

Cele două ochiri ce v-ați aruncat ieri, au fost două fulgere; inima voastră a fost iasca care s-a aprins de acest foc ceresc. Toate apele pămîntului nu pot stinge ceea ce Dumnezeu aprinde!

Costin se îndreptă spre poartă. Era închisă. Zgudui zăvoarele cu un necaz copilăros, ca cum ar fi sperat să le sfărâme. Sări peste uluci în grădină, se strecură prin umbra pomilor, apoi își aruncă ochii spre fereastra ... care?

O singură fereastră era în lume, precum o singură lună în cer.

Nu văzu în camera ei decît lumina lunii sărutîndu-se cu lumina unei candelă. Legănarea pomilor care își înălțau vîrfurile pînă în dreptul ferestrei, făcea să se legene cele două lumini.

O privighetoare cînta, legănîndu-se în vîrfurile unui pom. Îi păru că paserea indiscretă se uita înăuntru camerei. Pentru înția oară simți gelozia amorului, și această gelozie pentru o pasăre! Se rezimă d-o tulpină, rămase cu ochii țintiți spre acea parte, așteptînd să se deschidă cerul ... fereastra ei.

Noaptea era atît de dulce! Tăcerea era atît de religioasă! Frunzele și apele murmurau atît de misterios!

Din cînd în cînd niște sunete zburau în aer, erau liliicii cari izbeau clopotele cu aripa lor.

Fulga ședea nemișcat. Văzîndu-l cineva cu ochii țintiți spre monastire, rezimat de tulpină și cu fruntea înclinată pe mînă, ar fi crezut că este geniul nopții.

Cugetările se rostogoleau ca valurile în sufletul său. Și ele se înălțau pure, sînte și suave, către aceea care le inspira, cum fumul tămîiei se înalță în spirale către Dumnezeu. Era concertul dorințelor ce exală un suflet cast, acel concert ce fiecare l-a auzit în inima sa, cînd a fost atins de focul întîiului amor, acel concert vechi cît omenirea și totdeauna nou.

Cînd luna începu a se topi în acea lumină vagă care anunță apropierea zorilor, cînd apele începură a se ascunde în ceață și aburi albi a pluti din dealuri peste

vale, Costin văzu o umbră albă apropiindu-se de fereastră și două brațe mai mult goale că o deschid.

Fiorul ce simți el atunci cine poate să-l exprime? Când Zoe își înclină frumosul ei cap pe mână, lui i se păru că toată natura se înfioară de plăcere. Ochiul copilei se îndreptară către pomii unde se afla el, ca cum o voce misterioasă i-ar fi șoptit că acolo trebuie să fie.

Costin fără voia lui ieși din umbră și, întinzînd brațele către dînsa, strigă răpit de bucurie:

— Tu ești!

Și brațele îi căzură în jos, iar capul i se înclină pe sînul ce zvicnea ca și cum cuvintele lui ar fi insultat sînta reverie a îngerilor.

Copila îl recunoscuse.

— El! strigă ea, și se ascunse în perdelele cari flăiau.

O săritură, și junele rușinat fu în curte. Biserica era deschisă, intră și îngenunche înaintea icoanei. Un călugăr, care aprindea candelile, se uită la dînsul, dar nu turbură ruga care se înălța atît de fierbinte din sufletul junelui înamorat!

Se rugă mult. Un balsam misterios îi alină zvîrcolirile sufletești. Viitorul i se arată atît de frumos încît sărută icoana, răpit de bucurie, și fugi. Simțea ca o sete d-a contempla bolta azurie a cerului, mare cît amorul său.

Dealurile începură a străluci în lumina zorilor care scâldau orientul ca un ocean de flacări și purpură.

Picăturile de rouă scînteiau pe iarbă și frunze. Pasările se guguleau în aerul răcoros. Cîteva rîndunele zburau ciripind în jurul lui Costin care privea din pridvorul episcopiei biserica cu turnurile fumegînde de ceață. Sufletul lui era în așteptare. Cu fruntea înclinată pe mână, ca să uite orele cari zburau atît de încet, ca cum durerea ar fi smuls aripele bătrînului Saturn, el își îmbrînci cugetarea spre trecut.

Îi părea că se află în ziua cînd piosul Neagoe-Vodă a sînțit acel monument de care nu se satură ochii străinului călător. În fantasia lui reînființa strălucirea acelei zile însemnată în istoria artelor României.

Valea era plină de poporul care se adunase din județele cele mai depărtate și care se mișca ca valurile unei mări, îndesându-se în jurul eroicei armate. La poarta monastirei erau înșirați seimenii și fustașii. Veneau apoi șirurile cari se întindeau pe cale către oraș, dorobanții, călărășii, roșiorii, lefegii, vânătorii, sărăceii, lipcanii, pușcașii.

În curtea bisericii erau ferentarii, ceată de eroi pedestri și haiducii călări. În jurul templului erau cei cinci sute copii de casă. În capul lor era vătaful care ducea arcul și purpura Domnului.

Unul din copii ținea steagul domnesc de mătase roșie cu sîntul George p-o față și Vulturul pe alta.

Îi părea că vede pe marele și piosul Neagoe-Vodă, însoțit de doamna care strălucea de frumusețe, urmat de toată curtea, înaintînd spre biserică, în sunetul muzicelor și al strigărilor entuziaste ale poporului cari zguduiau aerul.

Văzu pe sîntul patriarh al Bizanței așteptînd în scara templului și pe augusta păreche plecîndu-și genunchii.

Văzu templul strălucind de lumină și îmbălsămit de flori și tămîie, auzi imnele și rugele înălțîndu-se către ceruri.

Cînd domnul, doamna, patriarhul, toată curtea, ieșiră și înaintară spre sala tronului, Costin simți un fior religios care-i pătrunse tot corpul; și cînd ochii lui se rădicară cu sfială asupra doamnei, scoase un strigăt de bucurie, căci recunoscu figura copilei ce iubea, strălucind de grații și tinerețe.

Dar creația fantasiei pieri ca fulgerul și cînd își intoarse capul, rămase în extaz ca înaintea cerului deschis... Era Zoe în rochie albă și într-o mantilă albastră, scaldîndu-l cu uitături pline de amor.

Copila surprinsă roși ca o cireasă și fugi în camera ei.

Costin rămase mult timp cu ochii țintiți pe ușa care-i ascunsese tot ce au visat poeții mai pur, mai dulce și mai frumos.

CUM CRESC MUGURII ȘI FLORILE

Ciudată este inima omului! Cunoaștem legile după cari se mișcă apele pământului, stelele cerului, norii aerului, dar nu cunoaștem pe ale inimei care este cel mai profund ocean și cea mai misterioasă adâncime a universului. Vai aceluia care se încrede a pluti pe acest teribil abis! Suferințele celui ce înfruntă furia lui Neptun, sînt nimic pe lîngă cele ce va îndura el.

În tot cursul zilei Costin străbătu coridoarele și locurile din jurul monastirei ca o hiară sălbatecă care poartă în pîntece săgeata vîntătorului.

Către seară, simțind că este cu neputință ca somnul să atingă genele lui, luă un cal și începu a-l alerga peste văi și dealuri. Tîrziu după miezul nopței, ostenindu-și corpul, se culcă pe spinarea unei stînci.

Văzîndu-i cineva fața plină de frumusețe, dar palidă și îndurerată, vestmintele rupte, părul plin de ierburi și pulbere, ar fi crezut că este Adoniu ucis de sălbatecul mistreț sau Prometeu sfîșiat de vulturii lui Jupiter.

Se deșteptă cînd razele soarelui începură a fi arzătoare. Uitîndu-se în jurul său, văzu la poalele stîncii calul care păștea. Se simți atîta de trudit și descurajat, încît murmură cu durere:

— Vai! ce s-a făcut tăria sufletului meu de ieri! În cîteva ore cum m-am schimbat!

Și plecă cu pașii împleticindu-se spre monastire. Calul îl urmă cu capul plecat. Uneori ridica urechile și ținea ochii săi inteligenți asupra junelui, ca cum l-ar fi întreat de ce suferă.

Costin se afundă într-un deșiș de arbori. Umbra, freamătul, răcoarea îi alină puțin durerea încît simți dorul d-a o revărsa în cîntece. Vocea lui se auzi în sînul naturii ce părea că visează și ecoul văii îngîmă aceste versuri:

Cer frumos al țării mele,
Înflorit cu mii de stele,

Cit ești tu de fericit,
Că-n lumina ta se scaldă
O privire dulce, caldă,
Ochi de înger mult iubit!

Lunca răsuna încă de cele din urmă cuvinte ale junelui, când o voce din depărtare, ra din altă lume, dulce și misterioasă, un cântec melodios de lebădă murindă, făcu să i se înfioare inima ca frunza și iarba mișcată de boare. Înclinînd auzul spre pămînt, sorbi accentele acelei voci, cum soarele arzător soarbe roua florilor.

Cîntarea încetă. Condamnatul din infern auzind vocea lui Dumnezeu că-l iartă și-l cheamă la bucuria eternă, n-ar fi avut o față mai strălucitoare decît Costin în acele momente. Alergă spre partea de unde auzise acele accente cerești.

Într-o speluncă sub poalele monastirei, văzu pe Zoe. Era însoțită de Amalia.

Biata copilă avea aerul abătut. Ședea pe țărîmul unui izvor și rupea flori dintr-un buchet pe cari le arunca în apă, apoi le urma cu ochii cum pluteau.

Costin nu cutează a se apropia. Și cu toate acestea cît de mult dorea să șază pe acel covor de iarbă lîngă copilă, mai cu seamă că era un loc liber lîngă dînsa!

Se ascunse între arbori și se uită lung și amoros la ea, pînă cînd niște copii, care se certau și gata să se încaiere pentru un pui de turturea, trecînd pe lîngă dînsul, apucară spre Zoe. S-ar fi luat după dînșii, dacă ea n-ar fi întors capul către copii în acel moment.

— Ionel, zise cel mai mare dintre dînșii, care nu avea decît vreo zece ani, către altul ca de șapte ani, fă-ți cruce și spune adevărul. Nu ți-am zis eu ieri că am aflat un cuib de turturele?

— Ieri? răspunse Ionel, uitîndu-se lung la cel care îl întreba și mușcînd dintr-un codru de turtă. Nu știu. Ieri am fost la țîrg.

— Vezi că minți! strigară ceilalți copii cu triumf.

— Minț eu? se răsti cel care întrebasese. Acum vă arunc în apă.

— Încearcă dacă vrei să strig pe mama care este colea, zise Ionel.

— Puiul este al nostru! strigă unul cu aer decis, către cel mai mare. Tu nu ai să te amesteci. Auzi tu?

— Eu am văzut cuibul, Trică. Puiul este al meu.

— Ba este al meu, căci eu v-am dus pe acolo. Știam că este un cuib.

— Vorbă să fie. Eu m-am urcat în copac. D-aceea mi-am rupt cămașa? Să-l las vouă? Cît lumea! Dă-mi puiul, Ionel.

— Nu-l dau, și copilul o tuli. Dar cel mare îl prinse de păr. Ceilalți săriră pe dînsul și se rostogoliră toți în iarbă ca un ghem.

Zoe, Amalia și Costin săriră ca să-i despartă.

Copiii se aleseră, unii cu părul smuls, alții cu fața zgîriată și alții cu cămașa sfișiată, iar Ionel se alese cu puiul pe care-l mîngîia în sîn.

— Nici Solomon, zise Zoe, nu poate să-i împace.

— Să încercăm, adăugă Costin, fericit că află ocazie d-a vorbi cu aceea care de la întîia vedere, se făcuse doamna inimei lui.

Apoi adresîndu-se copiilor, urmă: — Puiul nu poate să fie al tuturilor, pentru că fiecare din voi vrea să-l aibă. Vreți să vă dau cîte un picior sau aripă?

— Nu, nu! strigară copiii cu milă.

— Atuncea dar nu rămîne decît să-l vindeți. Eu vă dau un leu pe dînsul. Un leu se poate împărți, dar nu și un pui.

— Bine, iacă puiul! zise Ionel, scoțînd din sîn turturelul.

Costin îl luă și-l dete Zoei, zicîndu-i:

— Fii mama orfanului.

Ea luă puiul și-l sărută.

Junele dete moneda lui Ionel, îndemnînd s-o împartă drept.

Îndemnul fuse în deșert. Copiii abia se depărtară cîțiva pași și începură a se certa, cerînd fiecare să ție moneda pînă la sat.

Dar Costin nu mai era dispus să se ocupe de dînșii.

El și Zoe schimbară cîteva ochiri care-i făcură să roșească.

În cele din urmă Zoe rupse tăcerea :

— Aș dori să știu numele celui ce mi-a încredințat p-acest mic orfan.

— Costin Fulga ! murmură junele.

— Eu, Zoe Urianu.

— Știam, zise el, zîmbind.

— Și eu știam cum te numești.

Zoe își mușcă buzele care-i trădau misterul inimei.

Figura lui Costin se luminează de bucurie.

— Nu am avut fericirea de a te vedea ieri !

— N-am ieșit din casă. Nu-mi era bine.

Cu cât amorul este sublim, cu atât cele dintîi cuvinte prin cari el se trădează sînt pulbere în soare, stele în lumina zilei.

Ei tăcură, căci inimile lor își spuneau cele mai dulci secrete.

În acea zi Costin veni la masă. Cîteva dame aruncară ochiri pline de răutate, căci ele pătrunseseră misterul junei perechi. Zoe nu ridică ochii din taler și nu scoase nici un cuvînt.

În deșert Costin spionă o singură ochire. Se sculă de la masă, plin de ciudă.

Către seară o întîlni în vale. Paserile cîntau în arbori.

— Auzi cum acești poeți ai lui Dumnezeu îți mulțumesc că te înduri să-i vizitezi ! zise el cu întristare.

— Am aflat accentele unui alt poet, răspunse ea, și sînt supărată că nu le aflu scrise în fiecare frunză. Nu s-a îndurat să arunce în cale-i decît două inspirații cari nu-mi ies din minte.

Costin surîse.

Vorbiră de poezie, de muzică, de pictură, de botanică, de astronomie, numai de amor nu cutezară nici un cuvînt.

A treia zi Costin într-un moment de răpire, o salută cu numele simplu :

— Zoe !

A patra zi el nu ieși din casă, avu friguri. Zoe aflînd, se închise și stătu toată noaptea la fereastră.

A cincea zi se întîlniră.

El îi zise : — Zoe !

Ea îi zise: — Costin! — și-i întinse mîna pe care el o atinse cu buzele.

Copila se înfioră.

Peste două săptămîni, Zoe și Costin ședeau pe malul Argeșului, sub umbra deasă a copacilor. Paserile cîntau în frunze, iar ei jos șopteau:

„Te iubesc!“

Și adierile din iarbă, flori, frunze și unde, îngînau șoapta unei sărutări al cărei profum se înălța către Dumnezeu.

Costin și Zoe ridicară ochii spre cer. Li se păru că cerul este deschis și că Dumnezeu le surîde din splendidul său tron, zicîndu-le:

„Iubiți-vă!“

METEMPSIHOZA

Urianu este un nume care ascunde pe cel adevărat.

Nici că am putut face altminterea, cînd cei mai mulți din eroii noștri viețuiesc încă.

Zoe vorbi părinților ei atîta despre întinsele cunoștințe ale lui Costin Fulga în litere, științe și arte, încît aceștia întinseră mîna junelui cu bunăvoință.

— Domnule Fulga, îi zise într-o zi Urianu, ne însoțești cîteva zile la Rucăr? Zoe dorește de mult să viziteze peștera Dîmbovicioarei. Eu și domnia-ta vom merge călare.

— Cu bucurie, răspunse junele.

Și a doua zi, în revărsatul zorilor, trăsura era pe cale. Urianu în partea dreaptă lîngă soția sa, iar Fulga în stînga lîngă Zoe.

La un conac copila zise încet lui Costin:

— Să treci cu calul în partea dreaptă a trăsurei ca să nu mă observe mama cînd mă uit la tine.

Pentru întîia oară ea îl tutuia. Se uită lung la dînsa cu una din acele priviri pline de amor, bucurie și voluptate, priviri cari par a sorbi ființa asupra cărei cad. Ea îi răspunse cu un zîmbet de cochetărie.

Cîtă fericire în inima acestei june perechi! Natura întregă părea că se investise de sărbătoare ca să o primească. Muscelele erau pline de flori, profume, melodii și murmure dulci. Pasările se jucau în aerul senin și cîntau imnul de întîmpinare al acestor amănți.

Din cînd în cînd Costin descăleca și culegea flori, le făcea buchete și le da frumoasei amante.

Zoe i le plătea cu zîmbiri pe cari nu le-ar fi schimbat pentru toate splendorile lumii.

Seara o petrecură în Cîmpulung. Junii noștri se preumblară în partea de sus a orașului, însoțiți de Amalia, acest Argu¹ care închidea ochii, murmurînd cu regret: „Tinerete, tinerete!” și cugetările ei zburau poate către țărmi Rinului, către timpul cînd se plimba și ea cu un bălan fiu al Germaniei prin acele locuri desfătătoare. Cam acesta trebuie să fi fost țelul cugetărilor Amaliei, căci din cînd în cînd cite o lacrimă picura din ochii ei.

Acea parte a orașului este acoperită de arbori frunzoși. Ici și colea cite o vînă de apă șerpuește prin iarbă și sub garduri. În partea despre răsărit se întinde ca o pînză și vîuește riul Doamnei.

Razele lunii se scăldau în unde și licurau prin foile arborilor.

Junii umblară mult. Sufletul lor era beat de cele mai dulci simțăminte. Costin strîngea ușor brațul tremurînd al copilei care-și înclina capul pe umărul lui.

Într-un moment, cînd mișcările sufletului par a nu mai avea loc într-însul și izbucnesc cu putere, Costin o strînse la piept și o sărută cu foc, Cîtva ea se zvîrcoli ca o columbă în brațele lui încheștate; dar simțimîntul de care amîndoi erau pătrunși, o făcu să răspundă și ea cu sărutări înfocate și cuvinte pline de amor.

El luînd frumosul ei cap între mîni, în momentul cînd era luminat de razele lunii, o privi cu extaz și strigă:

— Zoe, Zoe, noi ne-am mai iubit odată.

¹ *Argus* — monstru cu o sută de ochi pus de zeița Hera să păzească pe Io, fiica lui Inachus și iubita lui Zeus (n. e.)

— Când? întrebă ea, și sunetele acestui cuvînt se topiră într-o sărutare.

— Nu știu. Dar îmi pare că am mai contemplat odată această figură cerească, că am mai sărutat odată aceste buze mai dulci și mai sînte decît bucuriile raiului, că am mai strîns în brațe acest corp divin cu care m-aș arunca în valurile mării. Spune, Zoe, n-ai fost tu odinioară vestala ce am iubit pe țărmiu Tibrului, atuncea cînd pășteam oile tatălui meu? Sînt de atunci aproape două mii de ani! Spune, îți amintești? N-ai fost tu o floare de grenadă din Alambra și eu un filomel care cîntam, sorbind roua de care erai stropită? Pare că te-am mai văzut în India. Erai cea mai frumoasă baia-deră din Casimir și eu cel mai drăgălaș poet al Gangelui. Te-ai scădat odată în valurile albastre ale râului sînt. Jucîndu-te cu soașele tale, ai alunecat într-o vultoare. Era să pieri, dacă nu m-aș fi aruncat în valuri să te scap. Odată sufletul meu era în palatul Valhala al lui Odin. Nu erai tu frumoasa fecioară care mi-a turnat în cupa de aur idromelul spumînd? Nu erau buzele tale cari au îngînat pe harpa de ivoir suspinele amoroase ale Freiei¹? Îți amintești? Odin te dase sufletului meu ca să-l desfătezi, căci îmi lăsasem corpul în cîmpul războiului. Patul de nuntă ne era un nor de purpură.

Copila, răpită de fericire, îl asculta cu nesaț.

— Zoe, acum cred și eu în metempsihoza lui Pitagora. Cred că sufletele noastre s-au mai întîlnit și s-au iubit în această lume. Altminterea cum s-ar putea ca în cîteva zile, noi să ajungem a ne iubi atît de mult, încît să nu fim decît un singur suflet, cu același dor, cu același gînd.

Și buzele lui o sărutau, cum sărută razele arzătoare ale soarelui rozele grădinilor.

Și murmurele dulci ale nopții, și vuietul undelor spărgîndu-se de petricele, și suspinul paserilor din arbori repetau ca niște șoapte venite din cer :

„Da, voi v-ați iubit de atîtea ori!”

Amalia fi deșteptă din extazul lor.

¹ *Freyia* — zeița iubirii în mitologia scandinavă (n.e.).

Se înturnară acasă pătruși de religiozitate, ca cum s-ar fi întors dintr-un sînt pelerinaj. Dar nu era pelerinajul amorului lor? Acele locuri umbroase, prin sărutările, suspinele și aspirațiile lor, nu devenise mai sînte decît Sinaiul, Meca și Sionul?

PEȘTERA DÎMBOVICIOAREI

A doua zi pe cînd se înhămau caii la trăsură, domnul Urianu se plimba prin curtea ospelului. Arunca ochii din cînd în cînd spre fereastra lui Fulga. Aerul figurii arăta că cugetările îi erau concentrate.

— Zoe iubește pe junele acesta. Nu știu cum se face, dar și eu îl iubesc!

Aci se învîrteau cugetările părintelui. Nu cuteza însă a merge pînă la scopul lor, eternul legămint între Zoe și Costin. De cîte ori o idee se apropia furiș de acest scop, Urianu părea că vede întunecîndu-se figura soției sale. Chiar în acea seară avusese o dispută cu dînsa!

— Nu-mi plac convorbirile acestui june cu Zoe, zise ea.

— Mie-mi plac totdeauna convorbirile în cari inima și spiritul cîștigă ceva bun, adăugă el cu autoritate.

— Ar trebui însă a cugeta și la viitor.

— N-am nici o grijă. Este un june cu caracter nobil.

— Caracterul cel nobil chiar poate să-l îndemne la niște aspirații cari...

— Nu le aprobi? o întrerupse el. Ai uitat oare de unde am plecat?

— Nu, însă ar fi bine ca fata mea să plece de unde am terminat eu.

Urianu se încruntă. Aceste cuvinte erau o epigramă asupra originii sale obscure.

— Ar trebui să știi, murmură Urianu, că nu femeia înalță pe bărbat, ci bărbatul înalță pe femeie.

Și disputa se termină cu tăcerea soțului și cîteva murmure ale soției.

Sculîndu-se dimineața, Urianu zise soției sale:
— Trebuie să rupem odată cu aceste prejudeții cari ne fac să fim o castă în popor. Nici Dumnezeu, nici spiritul timpului, nu le mai toleră. Am rămas izolați de societate care ne combate cumplit.

Și ieși.

Îl văzurăm plimbîndu-se prin curtea ospelului. Era încă afundat în gînduri cînd auzi vocea Zoei:

— Bună ziua, tată.

Și zglobia se agață de gîtul tatălui său, care se uită cu iubire la acest odor al căsătoriei sale.

— Cît ar fi de fericiți împreună! cugetă el, apoi întrebă: — Unde este Fulga?

— Nu l-am văzut încă! răspunse ea roșind. Am observat că se culcă foarte tîrziu. Nu stinge lumina decît la două ore din noapte. Aceasta poate să-i facă rău. Ceartă-l tu, tată.

— Dar ce drept am eu?

— Cum ce drept? Dar ești dator să arăți unui rătăcit calea.

— Așa!... Bine, l-oi certa! zise el sărutînd frumosul ei păr.

Dar în momentul cînd Zoe se agățase de gîtul tatălui său, ieșea și Costin din camera lui.

— A! domnișorule, zise Urianu, întinzîndu-i mîna, ești din aceia care nu iubesc să vadă soarele răsărind.

Junele roși, bătrînul urmă:

— Să nu uiți proverbul: „Cine se scoală de dimineață, departe ajunge pînă seara!” Dar acest proverb mai cere o condiție imperioasă ca să-l putem aplica cu prudență. Trebuie să ne culcăm de timpuriu seara, ceea ce domnia ta nu cam faci. Am observat că stingi lumina foarte tîrziu.

— Uneori cînd lucrez, îngînă Costin.

Zoe se simți ușurată.

— Acum nu va mai fi palid, cugetă ea. Mamei nu-i place din această cauză. „Pare că este fiert în ceară!” zice ea.

Plecînd, trecură acele frumoase locuri cari sînt coroana Muscelului. Se opriră cîteva ore în Nămăiești, o mănăstire de călugărițe săpată într-un munte de piatră.

— Aș voi să locuiesc aci, zise Zoe, după ce vizitară acel ciudat monument.

— Atuncea ar fi cuibul unui înger, adăugă Costin încet. M-aș face eremitul acestui munte.

— Eloisa și Abelard, murmură ea, dar fericiți!

Și pentru întâia oară ea simți că nu mai poate fără acest frate al sufletului său, frate pe care-l întâlnise în momentul când inima lui se dezvoltă ca să soarbă flacăra și lumina amorului.

Către seară erau în Rucăr. Pentru a vizita Dîmbovicioara trebuia să meargă călări.

A doua zi în revărsatul zorilor, caii necheză în curte.

Doamna Urianu înțelese că nimeni altul nu poate să însoțească cu mai multă grijă pe Zoe, decât Costin, și pentru întâia oară fuse gingașă cu dînsul.

— Vei avea grijă de Zoe, domnule Fulga! zise ea. Costin nu știu cum să mulțumească de bucurie.

— Mama este amabilă cu tine pentru că azi ești mai rumen, îi șopti Zoe. Trebuie să știi că nu îi plac decât oamenii cu figuri sănătoase.

Plecară călări.

Doi țărani mergeau înainte, în urmă Zoe și Costin, apoi doamna și domnul Urianu, însoțiți de alți doi țărani cari țineau frînele cailor.

Doamna Urianu căuta să nu piardă din vedere pe Zoe, ceea ce nu fuse cu puțință, din cauza desigurului de arbori, din cauza stîncilor, din cauza cotișurilor și... și... și, mai cu seamă, din cauza amorului care iubește singurătatea.

De la o fugă de cal pînă la peșteră, calea se schimbă. Ceea ce vedem, este natura munteană în toată mîndria și strălucirea ei.

Sînt frumoși țărarii Rinului încărcăți cu vii și ruine, sînt mărețe culmile Alpilor, sînt rizătoare malurile Tagului. Dar nicăirea natura nu înfățișează atîtea variații, aci sublime și sumbre, aci gînditoare și gingașe. Nicăirea nu sînt atîtea valuri de lumină și umbră, de ceață și raze, de profume și adieri. Dumnezeu făcînd această cale, pare că a cugetat la toate efectele ce încearcă omul în fața naturii și a pus aci tot ceea ce

poate să le deștepte. Aflăm aci în miniatură semeția Tavorului, întunecimea Vezuviului, profumele Himalaiei, ondularea grațioasă a Pindului. Cugetările călătorilor sînt aci eroice ca în Omer, aci lirice ca în Pindar și Ossian, aci tragice ca în Sofocle și Byron, aci dulci ca în Teocrit și Catul.

Calea Dîmbovicioarei este o strămoare între doi munți de piatră cenușie, cari se înalță drepti ca doi păreți. La picioarele lor se rostogolesc vuind valurile albastre, reci și spumegînde ale Dîmbovicioarei.

Albia lor este calea ce duce la peșteră. Razele soarelui nu pot străbate în această strămoare titanică. Culmea munților uriași este încununată de pini și feregă; păreții lor sînt însmălțați de flori albastre și galbene. Din fundul acestei strămoari nu vedem decît azurul cerului, arborii culmei cari se înclină și se lăntuiesc, vulturii rotindu-se prin nori și paserile cari zboară pe lîngă cuiburile acățate în stînci.

În cîteva locuri calea se răsfață și rămînem uimiți de lumina, verdeața și umbra cari se mărită cu grație și voluptate.

Amanții străbătură această cale, pătrunși de fioruri aci religioase, ca cum ar fi intrat într-un templu gotic; aci eroice, ca cum ar fi văzut ieșind naintea lor cetele ferentariilor lui Mihai, vârsînd din armele lor flacări, moarte și fum.

Zoe și Fulga mergeau alături. El ținea frînele celor doi cai. Ea se ținea cu brațele de gîtul junelui și înclina capul pe umărul lui, așa că formau o grupă care ar fi făcut pe un pictor sau sculptor să strige: „Iacă un model!”

Zoe dori să știe toată viața amantului său și o află.

El îi spuse că este fiul unui arendaș din satul Fulga, că a pierdut părinții din cea mai fragedă copilărie; că rămînînd singur, fără protecție, fără mijloc de viațuire, a plecat în București unde, cu mari trude, a putut să afle un loc ca să poată învăța. Îi spuse toate suferințele, toate privațiile cu cari s-a luptat; pînă cînd a putut termina învățăturile din Sîntul Sava și pînă cînd să-și facă o poziție modestă.

În cuvintele lui era atîta adevăr, atîta devotament, atîta simțire, încît ea fi strînse capul la sîn și suspină adînc cînd el zise:

— Și acum cînd am ajuns acolo unde zburau aspirațiile mele de fericire și ambiție, mă simț atîta de străin în această lume mare, atîta de nefericit, încît adesea căpățiul meu este scăldat de lacrimi. Aș da toată știința mea pe un colț la o vatră unde să fiu iubit. Zoe, tu nu știi ce va să zică a fi străin, a nu avea pe nimeni care să îngrijească de soarta ta, pe nimeni care, cînd frigurile corpului și ale creierilor te lăntuiesc în pat, să se așeze un moment la căpățiul tău și să te mîngîie.

Am zăcut și lîncezit în pat săptămîni întregi, și, pentru că eram străin și fără putere, nici o figură de amic n-am văzut în pragul camerei mele. Pot să fug, să caut pînea la un alt cap al lumii și nu va rămînea un loc gol în această țară unde m-am născut, unde am suferit și pe care o iubesc atît de mult! Oriunde m-aș duce, aș fi tot atît de străin cum sînt și aci.

— Costin! zise ea, arătîndu-i o față udată de lacrimi și-nnorată d-o muștrare tină. — Dar eu?

— Tu! — strigă el, strîngînd-o în brațe. Să nu mă iubești. Să îneci acest simțimînt în inima ta. Tu ești avută, eu sînt sărac; tu ești aristocrată, eu sînt fiu de plugar.

— Nu, nu! Și tata e fiul unui plugar. S-a rădicat prin sudoarea lui, tot ca tine. Apoi tu, abia un june, ai ajuns departe și vei ajunge și mai departe, cînd vom fi uniți, căci în amorul meu vei afla îndemnul ambiției, curajul și puterea sufletului, un sîn lîngă care să te repauzi și o mîină care să-ți șteargă sudoarea frunței și să-ți aline bătăile inimei. Nu crezi că voi fi o bună soție?

— Tu să nu fii o bună soție, tu, Zoe?

— Atuncea dar pentru ce vorbești cu atîta amărăciune de viitor?

— Viitorul meu fără tine, Zoe, zise el, și un fulger întunecos scăpără în ochii săi, va fi o luptă turbată cu lumea pînă cînd voi muri.

— Fără mine, așa să fie! Dar și al meu fără tine, va fi mormîntul!

Și sigilară acest jurămînt solemn cu o sărutare.

În acel moment ieșiră din calea întunecoasă și văzură răsfățindu-se naintea lor o vale plină de arbori și lumină, de flori și paseri, de pîraie argintii cari murmurau prin iarbă. Cerul era senin, soarele dulce și arborii își legănavu vîrfurile lor, și vulturii se roteau în limpedul aer, și paserile cîntau și săreau prin foile arborilor, scuturînd roua de care erau udate pe capul junilor amanți.

Aci se opresc și descalecă. Văzură un izvor de cristal care izbucnea dintr-o stîncă și care le deșteptă dorința d-a bea. Alergară, ținîndu-se de mîna. Iarba și florile abia se înclinau sub pașii copilei. Ea se apleacă, face din mînele ei mici și albe o cupă cu care bea ea și el.

Dar în momentul cînd Zoe alina setea tantalică a lui Costin, cu această cupă care îl făcea să nu se mai sature, domnul și doamna Urianu ieșeau din strîmtoare și-i zăriră. Figura tatălui se luminează de un zîmbet, figura mamei se încrunță.

Copila dete un țipăt ușor, desfăcu cupa și-și udă rochia de sus pînă jos.

Reintrară în calea ce, în apropiere de peșteră, se îngustă mai mult și are aspectul ca cum un trăsnet ar fi despicat muntele. Undele vuiiau mai cu putere, păreții muntelui erau mai întunecați, aerul mai rece și țipătul vulturilor se auzea mai des în jurul stîncelor.

Zoe și Fulga nu cutezau să rădice ochii; ea se roșise, el se pâlise și adierile apei le sărutau fruntea asudată și arzîndă. Tremurau pe caii lor, ca doi copii prinși furînd poame. Ei schimbau din cînd în cînd ochiri furișe. Domnul Urianu le arunca ochiri pline de iubire și tinerețe. Numai doamna Urianu, după mînia care făcea să-i tremure buzele, nu era dispusă a ierta necuviința fetei d-a alina cu apă din mînele ei setea junelui. Soțul însă părea că-i amintește suvenirile din tinerețe. Bunul tată, el știa că aceste dulci păcate sînt florile de aur din cari este împletită cununa fericirii, el știa că este o crimă a le ofili cu suflarea uscată și aspră a

pruderiei. De aceea-i ierta, și, în limbajul ochilor ce schimba cu dînșii, părea că-i încuraja chiar.

Caii spârgeau cu plăcere undele albastre cari se rostogoleau vuind, călătorii erau afundați în cugetări cînd ochii domnului Urianu văzură în perețele din dreapta muntelui o adîncime întunecoasă.

— Iacă poarta infernului! zise el, arătînd-o cu mîna.

— Aci e peștera, zise unul din țărani.

— Și vom intra în ea? strigă Zoe cu spaimă.

— Mai încape vorbă? răspunse tatăl. Ai un cavaler lîngă tine care te va apăra și de zmei.

— Eu nu intru, chiar cînd aș avea o sută de cavaleri lîngă mine! murmură doamna Urianu, aruncînd priviri speriate cari căutau să pătrună întunecimea peșterei!

— Vei intra! șopti soțul ei, și în accentul lui era o stăruință plină de tinerețe pentru că ai un cavaler care prețuiește cît o mie.

Inima de gheață a prudei dame păru că se topește sub ochii domnului Urianu, în cari scînteia adevărata iubire și o dulce muștrare. Ea îi dete brațul, zîmbind de încredere și intrară.

În timpul acela cîțiva țărani, aprinsese torțe și luminau intrarea peșterei.

Zoe încă nu se decisese a intra. Se uita cu teamă la acel abis de întuneric, adevărat capriciu sălbatic al naturii muntene.

— Așa o fi poate infernul! șopti ea și o paloare dulce topi rumeneala figurei sale.

Bătrînii se adînciră în peșteră. Doi țărani cu torțele în mîni așteptau pe juni.

— Să intrăm și noi, Zoe! zise Costin cu vocea rugătoare.

— Mi-e teamă, răspunse ea.

— Cu mine? întrebă el și copila citi o muștrare în figura lui.

Ea se lăsă a fi condusă, precum odinioară frumoasa regină a Cartaginei, nefericita Didonă, fu condusă de Enea în peștera muntelui, fiind apucați de vijălie, cînd vîneau căprioara și gazela Atlasului. Aceeași rușine coloră fruntea fecioarei, același fior făcu să-i tremure sînul ca frunza plopului bătut de vînt.

Se afundară în peșteră. Lumina fantastică a torțelor o făcea mult mai înfiorătoare. Stincele de piatră păreau niște sentinele.

Fantasia lui Costin care împopora toate cu suvenirile trecutului, îi făcu să vadă în acea peșteră o pîndă de care profitau strămoșii noștri, cînd barbarii cutezau a călca sîntele hotare. Îi păru că vede încă pe colonii Romei, înclinați pe lancea lor, pîndind și ascultînd cele mai mici zgomote ce turburau somnul muntelui.

— Dacă această peșteră ar avea o voce, zise el, strîngînd la sîn brațul tremurînd al fecioarei, cîte fapte mărețe și nobile ar spune lumii! Cîte săgeți or fi zburat de aci, făcînd pe cumpliții barbari să muște țărîna în agonia lor.

— Dar cine știe, adăugă ea, cîte ființe persecutate de lume au căutat scăpare într-acest loc înfiorător! Cîți ca noi or fi abandonat patul moale al casei părințești și preferit un așternut de frunze și mușchi în această peșteră unde nu ajung vuietele și ghearele aceluia demon cumplit care se numește Lume! Dacă aș ști, Costine, că părinții mei s-ar opune la unirea noastră, atunci ne-am rătăci în sînul acestor munți, am cere fiarelor un culcuș și plantelor un nutriment cu care să ducem o viață plină de amorul nostru, care nu poate încăpea decît în sînul acestei naturi frumoase și mărețe!

Fulga strînse și mai mult la sîn brațul iubitei copile.

— Sînt multe istorii pentru această peșteră, murmură unul din țărani cari luminau calea.

— Spune tot ce știi! zise Zoe.

— Apoi iacă chiar aci, urmă țăranul, luminînd un neteziș de piatră, este patul unde a repauzat o fată care-nnebunise de iubire. Biata Zamfiră! Era cea mai frumoasă, cea mai bună din fetele Rucărului. Pare că o văz încă în vîrfurile muntelui ca o zîină, cu ia și catrințele scaldate de fluturi cari scînteiau la soare; cu mijlocul încins de bete în cari anima mănunchiuri de flori fragede și rumene ca fața ei.

Zoe și Fulga ascultau cu atenție.

Țăranul însă simțînd că picioarele i se împleticesc, șezu pe stîncă, lăsă torța să-i cadă fumegînd la picioare

și înclină în mână fața arsă de suferințe. Pieptul lui zvîcnea de suspine și lacrimile-i curgeau șiroaie.

Junii amanți țintiră asupra țaranului uitătura lor plină de mirare. Erau pătrunși de milă. Simțeau că este o victimă a celui mai sînt și mai puternic simțimînt, o victimă a amorului.

Ceilalți, cu torțele în mână, ascultau în tăcere oftările-i năbușite.

Un țaran apropiindu-se de Fulga, șopti:

— Să vă spun eu istoria lui și a Zamferei. El se pierde cu totul cînd gîndește la aceea care l-a iubit atît de mult!

Domnul și doamna Urianu se apropiară. Zoe le spuse încet cauza acelei grupări tăcute.

Lumina palidă și tremurîndă a torțelor da peșterei un aspect care amintea înfiorătoarea descriere a infernului din Dante. Stoluri de liliaci, turburați din somnul lor, zburau în jurul grupei, izbînd uneori flacăra torțelor cu aripa lor.

Pe cînd țaranul se bocea singur și încet, celalalt începu:

ZAMFIRA NEBUNA

Sînt cincisprezece ani aproape de cînd acest nefericit Marin se iubea cu Zamfira. Erau atîta de fericiți! Viitorul era plin de măguliri pentru dîșii! Așteptau cu nerăbdare iarna ca să se cunune.

Toamna scuturase frunzele pădurilor. Vînturile ofilise iarba văilor și a munților. Muscelele erau tăcute și triste. Focul începuse să arză în vatră!

Atuncea începură a se găti de nuntă.

În casa Zamferei erau războaiele întinse cu țesătura velințelor și a pînzelor. O vedeam trecînd cu grabă de la un război la celălalt, descîrcînd itele, alegînd lînurile, îndemnînd pe fetele care-i ajutau la facerea odoarelor de nuntă.

Într-acei timp Marin lucra mereu la înfrumusețarea și înavușirea casei unde avea să locuiască cu Zamfira. Își înconjura casa cu garduri bune, rînduia în grădină brazdele pentru primăvară, făcea coșare pentru vite și cotețe pentru pasări, marea porumbarul, încărca celarul cu saci de mălai și făină, cu poame și legume; întindea pe gratii prunele la soare; și cînd soarele era spre apus, pleca, cu inima înflorind de măgulirile dulci ale viitorului, către locuința Zamfirei. Acolo trecea toată seara, glumind sau vorbind de zilele cînd vor fi împreună.

Dar se vede că nu era scris să fie fericiți acești tineri cari păreau a fi făcuți unul pentru altul!

Cu cîteva zile înainte de Nașterea Domnului, cînd toată lumea se îngrijea de sărbători, un dorobanț aduse pe ascuns o hîrtie către subprefect și cîțiva militari se furișară prin sate. Țin minte că în minutul cînd am dat cu ochii de un militar, m-am înfiorat. Chiar în acea seară am întîlnit pe Marin și i-am zis:

— Vere Marine, nu miroase bine. Am văzut militari răsfățîndu-se prin sat. Am face cuminte dacă am tui-o în munți.

Bietul tînăr a îngălbenit ca ceara și, lăsînd capul să-i cadă pe sîn, murmură:

— Să fugim? Dar Zamfira!

Ne-am luat cojoace, merinde, cîte o piele de urs, puști, cuțite și ne-am furișat în murgul serei din sat, după ce Marin a înștiințat pe Zamfira de soarta lui.

Trei săptămîni am locuit în această peșteră, mereu în pază de hiarele sălbatice cari cercau să rostogoale pietrele cu cari astupasem intrarea.

Și era o iarnă grea.

Nu ieșeam din peșteră decît ca să luăm merinde și să strîngem lemne pentru foc.

Într-o seară însă, Marin, nemaiputînd să rabde fără să vadă pe Zamfira, se avîntură în sat. Dar n-apucă să intre și o droaie de cîni începură a-l lătra. Tocmai atunci un cîrd de dorobanți și militari se întorceau de la cîrciumă. El, îndată ce-i văzu, începu să fugă spre casa Zamfirei. Dar ei auzînd cîinii că latră cu furie, zărînd prin întuneric ceva care fugea sub streășina gardului,

crezură că e hiara sălbatică și unul din ei descărcă o pușcă. Un gemet surd se îngîmă cu șuierarea crivățului și ceva omenesc căzu.

Cînd se apropiară și, la lumina unui tăciune ce aduse dintr-o casă vecină, se uitară, văd că cel ce sîngera pe pragul de la ograda Zamfirei era Marin, acela pe care de atîta timp îl căutau pentru miliție, după stăruințele zapciului.

Fără îndurare de rănile lui din cari gîlgîia sîngele, îl tirăsc prin zăpadă la casa satului unde îi legară brațele la spate și-i tunse frumosul păr.

A doua zi Zamfira află de prinderea lui Marin. Satul întreg plînsese de durerea și bocetul ei. Alergă cu picioarele desculțe, cu părul despletit, cu toată zestrea într-o maramă și se aruncă la picioarele zapciului, cerînd cu lacrimi să răscumpere scutirea iubitului ei.

Zapciul însă rămase neînduplecat ca o stîncă de piatră. El ura pe această fată care-l înfruntase pentru niște cuvinte rele ce-i adresase odată. Acum aflase prilej să se răzbune, izbînd cu legea care totdeauna în mîna unui om rău este un cuțit înveninat.

Chiar în acea zi bietul Marin fuse pornit pe jos, legat în lanțuri și tîrît de doi dorobanți călări.

Zamfira și părinții ei îl urmară pînă la Cîmpulung de unde fu trîmis la București cu toți prinșii pentru oaste din Muscel.

Biata copilă văzu pe iubitul ei mergînd cu capul plecat și ofilit, cu ochii plini de lacrimi, cu picioarele împleticindu-se și legat de un lanț cu ceilalți prinși.

Cînd ajunse la marginea orașului, unde aveau să-și ia ziua bună de la părinții, rudele și cunoscuții lor, — Marin strînse la piept pe Zamfira, amîndoi rădicară ochii la cer și făcură jurămîntul în adîncul inimei lor, d-a nu sminti nimic din legămîntul ce au încheiat în valea Rucărului, d-a se iubi pînă la moarte!

Dorobanții dară semnul plecării.

Două suspine ieșiră din sînul lui Marin și al Zamfirei, două suspine cari păreau că le rup rărunchii.

Marin fuse tras de lanțul prinșilor; Zamfira încleștă brațele de gîtul lui și cîtva timp merșeră nedespărțiți.

Un dorobanț cu patul puștei descleștă brațele fetei, o îmbrînci și se puse cu calul între ea și el.

Zamfira se uită lung și rău la sălbatecul care o despărțise de acela care îi era mai scump decît lumina ochilor. Păru că vrea să se arunce asupra lui, dar nu avu putere, căci căzu fără simțire în zăpadă. Cînd se deșteptă în brațele părinților ei, în deșert căută cu ochii ca să vadă pe Marin, în deșert plecă capul ca să auză zgomotul lanțului care îl tîra. Ceața-l ascundea din vedere și nu mai auzea decît șuieratul vîntului care pulbera zăpada.

Abia către seară se înduplecă a intra în oraș. Toată noaptea plînsese și se rugă. A doua zi reveni în Rucăr.

Cînd am lăsat peștera, după cinci săptămîni de suferințe, și am intrat în sat, n-am mai cunoscut-o: atît se schimbase, atît se ofilise. Nu mai era fata frumoasă și zglobie de odinioară care însenina cele mai întunecate frunți cu arătarea ei.

Gura ei abia murmură cîteva cuvinte cari se-necau în lacrimi. Cu mari trude mamă-sa o făcea să mînce puțin, să soarbă cîteva picături de apă.

Mîna lui Dumnezeu o mai izbi cumplit în săptămîna Brînzei: pierdu în aceeași zi părinții și rămase străină în satul nostru. Dar această asprime nu avu ce să mai zdrobească într-însa, căci tot era zdrobit. Urmă ca o ieșită din minți coșciugele părinților ei, auzi rugele înmormîntărei, auzi sunetul tînguios al clopotelor, auzi zgomotul surd al pămîntului căzînd peste cele două coșciuge și nici o lacrimă nu-i picură din gene, nici un suspin nu-i umflă sînul.

Toți se îndesau în jurul ei, toți se încercau să o facă a-și reveni în minți. Nu mai fuse cu puțință.

Era nebună!

Într-o zi se făcu nevăzută.

Tot satul a căutat-o, fără să poată da de urma ei. Primăvara începu să zîmbească, munții se acoperiră de verdeață; apele Dîmbovicioarei începură a vui, rostogolind cu ele frunzele uscate.

Cîțiva copii se apropiară de peșteră. Dar văzînd o femeie galbenă, cu părul plin de buruiene, cu veșmintele zdrențuite, fugiră cu spaimă.

Răspîndiră în sat vorbe că au văzut pe Mama Pădurii. Eu promisem de la Marin cîteva scrisori pentru Zamfira. Îi răspusesem ca din partea ei, scriindu-i lucrurile cele mai dulci ce mi-au putut trece prin minte, ca să nu aibă nici o grijă de soarta ei.

Vorbele copiilor mă făcură să cuget la Zamfira și plecai spre peșteră, luînd și scrisorile lui Marin.

Era chiar ea, Zamfira, nebună!

Nu mă cunosc. Ședea în gura peșterii și arunca pietricele în valuri.

Am început a-i vorbi d-ale trecutului. Nu înțelegea nimic. La orice întrebări îi făceam, da din umeri. Cînd am zis însă numele lui Marin, ea sări drept în picioare, ca cum numele acesta ar fi deșteptat-o dintr-un vis lung și greu.

— Marin, dragul meu Marin, l-au luat la oaste. Și cine știe după șapte ani, dacă ne-om mai vedea iar! murmură ea, și norul sălbăticiiei părea că pierde din fața ei.

Apoi înclinînd capul ofilit pe mîină, urmă cu întristare:

— Șapte ani departe unul de altul, șapte ani să nu ne vedem, ce viață! El suferă, dar și eu sufăr. Aci voi locui cît timp va fi la oaste. Nu mă voi duce în sat, nu voi îngenunchea la mormîntul părinților mei, nu voi pune flori la cap, nu-mi voi spăla fața, nu voi pune ie și catrință nouă, pînă cînd Marin nu se va întoarce de la oaste. Pînă atuncea nu mă voi ruga decît așa lui Dumnezeu, care n-a avut milă de noi!

Și cu un aer crunt aruncă o piatră spre cer. Apoi urmă:

— Ocări și pietre, iacă ce se cuvine aceluia care-și rîde de suferințele noastre. Să zici lui popa Dinu să nu mai toace la biserică, să nu mai tragă clopotele, pînă cînd Dumnezeu nu-și va aduce aminte de noi.

Și căzu pe gînduri.

Am scos din sîn scrisorile lui Marin și am început să i le citesc. Mă ascultă cu luare aminte. Din cînd în cînd mă uitam furiș la dînsa și vedeam o seninătate sufletească că se răspîndește în fața ei. Nu mai vedeam

o neună, ci o floare arsă de trăsnet, dar care încă poate să se înalțe verde și frumoasă pe tulpina ei.

Chiar în acea zi promisem o scrisoare de la Marin. Nu o citisem. Adevărul este că nu mă grăbeam a le citi, pentru că-mi sfîșiau inima. Deschisei scrisoarea și începui a citi. Mă ruga să vînd oile și cu banii ce voi lua să caut un tînăr care să-l înlocuiască la oaste.

— Cum? strigă Zamfira. Se poate una ca aceasta? Merg în sat cu tine. Vreau să vînd tot ce am. Voi da două mii de lei pe an acelaia care va merge la oaste în locul lui Marin. Dar ce zic eu? Ce neunie! Cine este acela care, pentru un pumn de bani, să lase vatra părintească, să plece din satul lui, să meargă acolo unde nici o inimă nu-l așteaptă! Oricum însă, voi căuta.

— Nu vei căuta, zisei eu, nu vei vinde nimic, Zamfiro! Voi merge eu la oaste în locul lui. Mie nu-mi trebuie nici o plată. Plata mea este mulțumirea ce voi avea d-a vă ști că sînteți fericiți.

Ea mă luase de gît și plîngea de bucurie.

O dusei în sat. În cîteva săptămîni cu îngrijirea și gingășia femeilor, Zamfira își veni în minți. Popa Dinu se însărcină cu facerea formelor ca să înlocuiesc eu în miliție pe Marin.

Iar pînă cînd să se facă formele, trecură luni, și nici o scrisoare nu mai primirăm de la Marin.

Am aflat în urmă cele întîmplate.

Un rucărean, mergînd la București, spuse lui Marin de pierderea Zamfiriei. Durerea lui fu cumplită la început; intră în spital unde zăcu cîteva luni; dar ieși vindecăt, fără altă urmă decît o întristare care se citea în figura lui. O femeie începu să-l mîngîie.

Fără știrea mea, Zamfira vînduse din averea ei, așa că la plecare-mi, ea îmi dete o pungă în care erau trei mii șase sute lei.

Cînd am ajuns la București, Marin ieșise din oaste. Doctorii spitalului îi dase drumul. Ochii lui, storși de lacrimi, nu mai vedeau bine.

Am și plecat, crezînd că-l voi ajunge în cale. Nu l-am întîlnit.

Am ajuns la Rucăr. El nu venise încă, dar am aflat o scrisoare pentru mine. Am citit-o. Erau cîteva tîn-

guiu pentru pierderea Zamfirei, dar se simțea ceva trezit într-însele. Apoi mai zicea că, prin mijlocirea unei femei care s-a înmilat de suferințele lui, a putut să iasă din oaste și că peste două săptămîni în ziua de Sînt-Petru, ziua numelui meu, în revărsatul zilei, va fi în Rucăr.

Am spus Zamfirei că peste două săptămîni, în ziua de Sînt-Petru, ea-l va strînge în brațe.

— Două săptămîni! — murmură ea și două lacrimi ca două mărgăritare picară din genele ei.

Dar cîte nu iartă o inimă cînd adevărat iubește!

Toți începurăm a o dezmierda cu glume și mîngîieri. Ea nu știa cum să ne răspundă de bucurie.

— Eu fac gătirile pentru nuntă în ziua de Sînt-Petru, zise popa Dinu. Am înțeles eu pentru ce Marin a scris lui Petru ziua cînd va veni.

Zamfira-i sărută mînele. Era răpită de fericire.

Acum la rîndul ei începu să îngrijească de casă. Îi înapoiasem banii neatinși. Răscumpără tot ce vînduse. Toți am pus mîna și am dres grajdurile, porumbarul, cotețele, coșarele, cari începuse a se surpa. Ea spoi casa, lipi hîrtie nouă la ferestre, zugeră în jurul lor flori și stele, anină mănunchiuri de flori și ramuri în grinzi.

În revărsatul zilei Sînt-Petru, satul rămase uimit, văzînd pe Zamfira strălucind de frumusețe și sănătate ca în zilele ei cele bune. Pentru fiecare avea un zîmbet, pentru fiecare o vorbă bună. Popa Dinu o văzu dînd mîncare la paseri și strigă:

— Iacă zîna munților. Am făcut cununiile de argint. Azi o vom cununa cu Făt-Frumos.

Cînd lumina dulce a soarelui începu să scalde valea îmbălsămită de flori și verdeață, toți eram în capul satului cu Zamfira și popa Dinu, așteptînd pe doritul Marin.

Dar el întîrzia.

— Te-a uitat bucureșteanul! zise în glumă o fată.

— Cine știe ce i s-o fi întîmplat! răspunse mireasa.

Și ochii ei căutară să pătrundă frunzișul după culmea dealului, de unde aștepta să coboare frumosul mire.

Dar nimeni, nimeni. Vin stoluri de cocori, vin

adierile îmbălsămite, vin murmurele dulci ale pădurilor, dar Marin nu mai vine.

Și satul întreg așteaptă!

Și undele riului, și frunzele muntelui, și turmele oilor... toate tac și ascultă, doară vor auzi un strigăt de bucurie pe culmea dealului, pe calea de la Cîmpulung.

Și Zamfira cum așteaptă cu inima bătînd!

Dar iacă cineva printre arbori. Ochii nu-l cunosc; e departe.

— El!... Marin — strigă Zamfira și înclină capul pe sînul unei fete.

Dar mai iacă cineva lîngă acela ce Zamfira zise că este Marin.

— Cine să fie!

Zamfira se uită lung... lung!

— O femeie! — murmură satul!

— O femeie! — răspunse ecoul văii.

Dar nimeni n-o cunoaște.

Marin aleargă răpede în vale și femeia după el. Zamfira se ascunde după fete.

Nimeni nu se mai uită la ea.

— Bună ziua, fraților! — strigă Marin apropiindu-se.

Apoi sărutînd mîna lui popa Dinu, ai cărui ochi căutau să-i pătrunză cugetul ascuns, zise cu glasul în care se simțea o adîncă remușcare, arătînd pe femeia ce-l însoțea:

— Binecuvintează, părinte, pe soția mea.

— Soția lui! — răsună un glas sfîșiiitor, apoi un rîs cu hohot... rîsul Zamferei.

Iar înnebunise.

Marin trecu prin mulțime ca o săgeată. Cunoscu vocea, dar nu-și credea auzul.

Zamfira fugi iar și viețui în această peșteră de unde n-a mai fost cu putință să o depărtăm.

Ea, cea mai dulce, cea mai blîndă din fete, era o leoaică cînd vedea pe Marin.

Blăstemata femeie care tîrîse înaintea altarului pe Marin fugi chiar în acea zi. Peste două luni mîna lui era dezlegată înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

Dar Zamfira nebună nu mai voia pe acela care căutase în brațele altei femei uitarea unei sînte iubiri!

Peste câteva luni muri aci unde plînge acum bietul Marin.

Ani au trecut de atuncea, dar durerea lui este tot vie și altă scăpare nu este pentru el decît patul rece și întunecos al mormîntului, lîngă aceea care a murit cu numele lui pe buze și cu brațele încleștate de gîtu-i, căci pe patul morții ea l-a iertat.

CUM ERA FULGA?

A treia zi eroii noștri se întoarseră la Curtea de Argeș.

Junii revăzură cu bucurie leagănul amorului lor.

Dar bucuria le fuse scurtă, căci într-o zi domnul Urianu zise:

— Mîne vom pleca la Rîmnic, de acolo vom trece Carpații, vom călători prin Austria și Germania; vom sta două săptămîni în Paris și, către finele lui august, ne vom întoarce.

Zoe și Fulga se uitară lung unul la altul.

Tatăl, observînd paloarea lor, continuă:

— La întoarcere ne vom vedea, domnule Fulga. Amicia ce am încheiat nu va fi trecătoare.

Cele ce auzise în peșteră schimbase cursul cugetărilor lui. El nu mai avea curajul să-și expună unicul copil unui simțimînt ale cărui consecințe puteau să fie fatale. Se înfiora de ideea că acești doi copii plini de viață și inimă, al căror viitor era plin de măguliri, ar putea să-i devie victime.

Unirea între Zoe și Fulga nu depindea numai de dînsul, căci el nu era domn în casa lui.

Iacă pentru ce:

Urianu, precum știm, era un fiu al poporului, care se căsătorise cu o jună din aristocrație, ale cărei rude, prin influența ei, îl dominau: așa că el nu putea să facă nimic fără consimțimîntul lor.

Junii avură o profundă durere. Zoe se plînsese Amaliei. Costin intră în conștiința lui.

După multe cugetări, ajunse a-și dicta, cu autoritatea puterii sufletești ce mai totdeauna o are un june oțelit în suferințe, această linie a conduitei sale în viitor :
„Costin Fulga, înainte d-a cunoaște pe Zoe, scopul vieții tale era d-a lupta pentru scăparea poporului din suferințele și mizeria în care se află.

Acum cunoști o ființă care, unindu-se cu tine, îți va netezi această cale spinoasă.

Dar pentru a te uni cu dînsa, trebuie să te rădici prin merit, zel și virtute, acolo ca, cerînd mîna ei, nici tu să fii umilit prin respingere, nici ea să fie înjosită prin primire.

Cugetă de unde ai plecat și unde ai ajuns și vei vedea că ai puterea d-a ajunge la cucerirea aceleia care-ți va împlети zilele vieții cu florile fericirii.

Dar această dorință să nu te facă a te abate din calea adevărului, frumosului și binelui“.

Fulga scrise aceste rînduri pe întîia pagină a amintarului său. Apoi se preumblă cu fața luminată de încrederea în sine.

El nu era din acea junime spulberată, care dezmitte azi zisele de ieri, care se rostogolește ca niște valuri de oriunde vîntul întîmplărei bate, care vegetează fără scop în viață.

Bărbații pe care-i iubea, erau tot ce România are mai însemnat în politică, litere și științe. El îi iubea, fără înclinare dacă ei se sfîșiau între dînșii. Îi vedea pe toți și suspina de atacurile violente ce unii aruncau altora și regreta că nu are putere d-a-i uni într-o singură partidă a cărei deviză să fie: „Virtute și lumină“.

Aspira să fie puternic într-o zi, pentru că în putere vedea instrumentul d-a făptui aspirațiile lui.

Ajunsese a cunoaște bine lumea și a-și face un cerc de amici și adepți cu cari într-o zi ar fi putut să facă o mișcare bună în România.

Era din acea stofă din care nasc Cromvelii și Vașingtonii ; acel amestec de inimă și spirit, cugetare și acție, reverie și energie, luptă și pace, generozitate și neînduplecare ; o medalie ale cărei fețe se sfidau în aparință, dar cari se acordau în logica faptelor.

Dacă s-ar fi născut în tron, vulturul roman ar fi plutit liber între Tisa și Balcan.

Dar se născuse într-o colibă și abia ajunsese să fie cunoscut și prețuit în câteva cercuri, abia ajunsese a strecura câteva articole în gazete, articole cari fură blamate de toți pentru că învedera răul fără cruțare.

Era mai mult temut decât iubit.

Acolo unde făcea umbră, era sfișiat, calomniat. Fiecare vedea într-însul un Ercul în leagăn încă, și toți cercau să-l sugrume.

Un amic al său observă unui cap de partidă:

— De ce nu ești bun cu acest june?

— Nu pot.

— De ce?

— Pentru că nu știu dacă mine acest leu va fi amic cu mine, dacă mă va cruța în setea lui de răzbunare.

— Ce răzbunare?

— Idealul la care el se închină, nu-l împacă cu starea de față.

— Cu toate acestea, zise amicul zîmbind, un bine ce ai face acestui leu nu va fi uitat.

— Nu-l cunoști. Este din aceia cari nu iartă amăgirile. Mai curînd sau mai tîrziu ne va lovi cumplit pentru că i-am înșelat credința în ideal.

Așa că cu toată știința, virtutea și talentul său, Coștin Fulga era cel mai nefericit dintre junii de seama lui. Era un mărgăritar călcat în picioare de tot ce era mai mediocru, mai stupid și mai infam din societate; un fenomen trist, pe care-l vedem în viața multora cari mai tîrziu izbutesc să îngenunche societatea la picioarele lor, acela d-a fi persecutați în tinerețe.

— Sînt un paria, zicea cu durere. Trebuie să fug din această țară, unde numai munca mea nu are nici un preț.

Odată se plînzea unui amic:

— Desper că voi ajunge să am o poziție.

— O poziție? răspunse acela. O vei avea totdeauna pentru că ai talent.

Alteori zicea glumind:

— Sînt o monedă pe care ministrul de finanțe nu o pune în circulație.

Însă cu toate persecuțiile ce îndura mereu din partea lumii, el nu se descuraja.

În momentul cel mai critic, cînd toți amicii săi credeau că el trebuie să fie înclinat sub crucea Calvarului, atuncea chiar se rădica mai oțelit și mai cutezător.

Lupta pentru dînsul era o voluptate.

— Pentru ce atîta încăpăținare? îi ziceau unii. Așteaptă circumstanțele favorabile. Nu seca în deșert forța sufletului tău.

— Să aștept? răspundea el cu ironie. Să fiu sclav întîmplărei, să mă închin fatalității? Nu! Dacă circumstanțele nu-mi sînt favorabile, voi lupta contra lor pînă cînd le voi învinge sau voi pieri.

— Dar nu înțelegem de ce atîta sudoare pentru locul ce aspiri tu, un loc care e atît de modest!

— Locul la care aspir, este al meu și, luptînd pentru dînsul, lupt în același timp pentru o mie de nefericiți ca mine. Împac datoria ce am către mine, cu aceea ce am către semenii mei. Și voi avea locul acela care e atît de modest, chiar cînd ar trebui să răstorn un tron ca să ajung acolo.

Amicii săi dădeau din umeri. Entuziasmul pentru dînsul creștea, dar amestecat cu compătimire.

Deseori cu o îngrijire frățească:

— Va învinge oare? întrebau unii.

— Cine știe! răspundeau alții. Știm numai atîta că: sau va învinge, sau va muri luptînd.

TURTUREL ȘI TURTURELA

În ajunul despărțirii lor, Zoe și Costin trecură ziua împreună.

Erau voioși, însă zîmbetul lor era scăldat în lacrimi.

În tot ce făceau, se vedea o sete d-a profita de fiecare minut.

— Ai să pleci, Zoe, zicea Costin, și nu ai văzut încă unde era sala tronului în timpul lui Neagoe-Vodă.

— Taci, răspundea ea, nu vorbi acum asemenea lucruri. Vorbește-mi de tine. Să nu ne treacă nici un minut în deșert.

Și luîndu-și aerul cel mai serios, ca o mamă care consilie pe fiul său de care se va despărți, începu a-i înșira o mulțime de amărunte: unde locuiește în București, la ce fereastră șade cînd lucrează, la ce oră să vie el, cari sînt rudele lor și caracterul fiecăreia, pe cari din aceste rude le iubește domnul Urianu, pe cari nu poate să le sufere, cari din ele au mai multă influență asupra mamei sale, cum trebuie să caute a cîștiga afecția lor; — în fine ca o nouă Ariadnă, ea da noului Teseu ghemul cu care se pătrunde în labirint, să sfărâme obstacolul și să o cîștige pe ea.

După ce crezu că a terminat, plecară să mai vadă o dată locurile atît de scumpe lor!

Străbătură dumbrava unde s-au văzut întîia oară și buzele li se întîlniră fără voie într-o lungă sărutare.

Șezură mult pe malul Argeșului și ochii lor, urmînd cursul undelor, păreau că urmăresc zilele dulci ale amorului cari se duc fără să se mai întoarcă.

— Cum aș voi ca rîul să-și oprească cursul! — exclamă copila, înclinînd capul pe sînul amantului care o dezmierda cu sărutări și mîngîieri.

— Nu ar fi mai bine să-l urmăm în cursul său? întrebă el, și un fior pătrunse p-amîndoi.

Dar natura era atît de voioasă în jurul lor! Părea că este o mamă care și-a pus veștmintele cele mai strălucitoare ca să asiste la cununia fiilor ei.

Era o cununie pentru Zoe și Costin, jurămintele sub seninul cerului, sărutările lungi și caldele îmbrățișări.

Cîțiva pomi înclinîndu-și ramurile stufoase peste dînșii, păreau că sînt mînele lui Dumnezeu cari se întind și binecuvîntează unirea lor.

Soarele lumina acest templu infinit, însmălțat de florile cari șopteau cu boarele cuvinte de amor, răsunînd de concertul paserilor, de freamătul foilor.

În acea seară, șezură mult în coridorul monastirei, mîna în mîna, ochi în ochi și cu sufletul ascultînd acele voci misterioase cari cîntă în sînul nostru, voci

pe cari nu le aud decât amănții, Dumnezeu și îngerii cari le însoțesc cu harpele lor.

Pentru înția oară, Costin se furișă în camera fecioarei.

Un simțimînt nespus îl inundă și căzu pe scaun, șoptind o rugă din adîncul inimei.

Zoe îl scâldea cu uităturile calde și amoroase. Sufletul ei era îmbătat de fericire și mîndrie îngerească, văzînd pe amantul ei atît de mișcat.

Ca să-l smulgă din extaz, ea deschise pe Ossian și citi *Cîntecele din Selma*, strigătul geniului care plutește pe aripa de foc a vijăliei, sînte și sublime inspirații ale acestui Omer al Nordului.

Cîte strigăte, suspine și armonii în sufletul acestui june, frumos și brav ca Salgar!

Cîte lacrimi, duioșie și amor în sînul acestei Colme care tremură pentru ziua cînd va striga pe amantul ei și nu-i va răspunde decât ecoul muntelui!

Veni ora cînd Amalia curmă pura lor confidență. Se despărțiră.

Zoe se aruncă pe pat și mușcă perina care nu putea să-i răspundă cu vorbe dulci.

Costin atinsese acel pat.

— Aci dormi tu, zisese el cu tinerețe, și dasupra ta plutesc îngerii cerului.

Și el îngenunchease naintea patului, întinzînd brațele și mîngîind cuibul fecioarei; buzele lui ca gura cerbului însetat de unda rece a fîntinei, sărutase perina pe care se înclina capul acela atîta de blînd, frumos și plin de amor!

— Ah! strigă ea, pentru ce nu m-am aruncat cu el în brațe pe fereastră? Pentru ce n-am murit azi, cînd zicea să urmăm Argeșul în cursul său?

Și se zvîrcolea fără să poată închide ochii, și brațele-i strîngeau la sîn razele lunei cari se jucau pe patul ei.

— Costin, Costin! urmă ea, de ce nu aflu capul tău pe această perină scaldată de lacrimile aceleia ce te iubește? De ce brațele mele nu pot să te lînțuiască aci, în patul înaintea căruia tu ai îngenuncheat?

Dar crăcile pomilor de la fereastră se auziră trosnind și copila sări să vadă ce este. Nu auzi decât răsu-

flarea Amaliei, care dormea în camera vecină, nu auzi decât murmurele dulci ale nopții; dar auzi și suspinele înăbușite cari ieșeau din frunzișul întunecat al pomilor.

Și lumina lunii sărută capul copilei, care se înclină să vadă cine suspină.

— Zoe! — șopti o voce din frunze.

— Costin! răspunse ea, și brațele ei atinse mina junelui care se înălța din frunze.

Acățându-se de ramuri, Costin izbuti să se apropie de fereastră și Zoe văzu împlinirea dorului: strînse pe Costin în brațe și sorbi cu buzele roua ce udase fața și părul lui.

Și noaptea era atât de frumoasă! Ca niciodată stelele îndiamantau atât de viu seninul cerului! Frunzele murmurau atât de dulce, încît sufletul respira în natură numai amor și voluptate!

Privighetorile, legănându-se în ramuri, cîntau cel mai suav epitalam ce a fost vreodinioară îngînat de suspinele nopții, această mamă care întinde vâlul peste plăcerile dulci ale iubirei, și, puind degetul pe buze, șoptește lumii:

„Tăceți!”

SINGURĂTATEA

A doua zi familia Urianu plecă.

Costin rămase singur.

Auzi trăsura uruind, roatele ei păreau că se învîrtesc pe inima lui.

O urmă cu ochii pînă cînd nori de pulbere o ascunse din vedere.

Se întoarse în monastire. O singură ființă plecase și totul părea că este deșert. Ochii indiscreți se ațintară asupra-i; fugi și se închise în camera lui, unde se zvîrcoli mult și fără să poată a-și alina turburarea. Se rezimă cu coatele de fereastră și plimbă vederea peste acea vale frumoasă; dar toate zgomotele și murmurele ce se înălțau dintr-însa îi păreau că sînt un rîs cu

hohot care batjocorește durerea lui. Se uită la cer, la soare, la munți; îi păru că toate rîd de el.

Ieși.

Se uită la biserică.

În fiecare ornament, ochii lui împăienjinați văzură niște caricaturi cari se scâlîmbau; iar turlele, în costumul pestrîi al brezăilor, îi păreau că joacă chindia pe picioaroange.

Întră în biserică.

În locul imnelor religioase, auzi urletele Sabatului; iar bolta și părății se strîngeau din ce în ce ca să-l strivească, pe cînd preoții din altar rîdeau cu hohot.

Fugi cu ochii întunecați, cu auzul vîjîind. Se izbi cu fruntea de poartă și căzu leșinat.

Îl duse în camera lui.

Cîteva doamne îl îngrijiră.

Abia către seară-și veni în cunoștință.

Cele dintîi cuvinte ce ieșiră din buzele lui fură acestea:

— Zoe, Zoe, unde ești?

— S-a dus Zoe! Îngîină o damă. Dar o vei vedea în București.

— O voi vedea, murmură el, tîrziu însă. Ah! dacă nu s-ar schimba.

— Nu se va schimba, căci nu va găsi un altul care să merite a fi iubit ca tine.

Ura doamnelor încetă, văzînd cît de mult zguduise pe bietul june plecarea iubitei copile.

După o săptămînă abia putu să iasă.

Străbătu toate locurile pe unde umblase cu ea. Toate erau tăcute și triste.

O strigă; nu-i răspunse decît ecoul batjocoritor.

Se așeză pe malul iazerului și se uită în luciul apei; își văzu figura atît de palidă, ochii atît de întunecați, încît se întrebă cu mirare:

„Eu sînt acesta?”

Apoi murmură în sine:

„Mă duc după dînsa. Voi cădea la picioarele părinților ei și voi striga:

— Iertați-mă! Nu mai pot viețui departe de fiica voastră. Lăsați-mă să umblu ca un cîne după voi.

Văzindu-mă vor avea milă de mine.”

Dar simțimîntul demnității mugi în pieptul său:

„Nu!”

Și chiar în acea zi, aflînd ocazie, plecă spre București.

Cît ținu calea, proiectele colcăiră în capul său. Prin o voință de fier, comandă tăcere vijăliei care urla în sufletu-i și începu a studia, cu amărunția unui arheolog, poziția lui în societatea care de atîtea ori îi strigase în față:

„Paria!”

Și acest cuvînt îl izbise ca o măciucă în inimă.

„Pentru ce sînt paria? se întreba el. Fiindcă m-am născut sub acoperișul de trestie, fiindcă am fost învelit în scutece de cînepă, fiindcă am fost legănat în albie? Dar pentru aceasta trebuie să fiu lăudat, căci nu ascund origina mea, căci numai mie datoresc ceea ce sînt. Nici nașterea, nici societatea, nici circumstanțele nu m-au ajutat să duc crucea calvarului, căci tîne-rețea a fost pentru mine cel mai cumplit calvar. Rîdeți de mine pentru că iubesc poporul; dar simțimîntul care mă îndeamnă la aceasta, e un ordin divin care strigă în singele ce-mi curge prin vine: «Iubește pe părinții și semenii tăi ca pe tine însuși». Și voi rîdeți că nu calc această sîntă datorie? Dar favoriții întîmplărei, cu ce sînt ei mai sus de mine? Cît de jos am văzut pe cei mai mulți! Cîte piepturi mici, frunți fără lumină și ochiri stinse am văzut la dînșii!”

Dar lumea oarbă răspundea la toate acestea cu ironie:

„Democrat!”

PASEREA RĂTĂCINDĂ

Dar în timpul acesta iacă ce scrisori se schimbau între Zoe și vara ei Smaralda:

„Dragă Smaraldo,
De câteva zile sînt în Pesta. Mama și tata au ieșit la preumblare. Profit de puținele momente în cari am rămas cu Amalia, care citește pe *Atta Troll* din Heine și rîde cu hohot, ca să-ți scriu. Și trebuie să-ți scriu, căci nu mai pot suferi să ascund în mine pe cel mai cumplit din toți șerpilii.

Ascultă, Smaraldo! Te jur pe tot ce ai mai scump, pe tot ce iubești mai mult; pe biblioteca ta cu romane, pe valsurile lui Strauss, pe cățelul tău Castor, pe calul și mustățile vărului tău Gogu, pune-ți frumoasa mină pe gură și înfrînă rîsul care te apucă totdeauna cînd afli cîte un secret.

Zău, mi-e frică. Pare că te văz înclinînd frumosul cap pe spatele fotoliului, mototolind scrisoarea mea în mînă și, prin o salvă de hohoturi, strigînd: «Și ea ... și ea ... și Zoe înamorată!»

Da!

Nefînvînsul Cupidon m-a întîlnit, m-a văzut, m-a ochit ... săgeata zbîrrr ... și drept în inimă m-a lovit.

Ah! și nu știi cum sufăr! Nu mai rîd, nu mai mînc, nu mai dorm; mă nutresc, ca o adevărată nimfă a eterului, cu nimic. Toată ziua plîng. Mă mir de unde am atîtea lacrimi.

Tu care ai furat o carte de anatomie cu figuri din biblioteca vărului tău, citește și vezi: cit de mari sînt fîntînele de unde curg lacrimile? Eu m-am speriat.

Mă silesc a glumi în scrisoare, căci altminterea mi-e teamă că ai arunca-o.

Tu ești foarte voioasă. Ferice de tine. Grijile inimei nu te ating, dar pe mine mă vor ucide.

Zoe

P.S. Scrie-mi la Viena unde ne vom afla peste zece zile.

Ai tu vreun mijloc d-a cerceta la Curtea de Argeș, despre ...

A! era să-ți spun numele lui. Dar mi-e teamă că vei fi indiscretă, spunînd vărului tău Gogu, care m-a supărat toată iarna trecută cu curtea lui.”

La o săptămîină după ce ajunsese în Viena primi acest răspuns:

„Dragă Zoe,

Cu toate jurămintele la cari m-ai supus, n-am putut să-mi înfrîn râsul. Am râs ca o nebună și cu atîta hohot, încît vărul meu, a luat scrisoarea ta care căzuse jos și a citit-o.

Tu înamorată! Tu, Zoe? Tu, care ai râs cu atîta nepăsare de săgețile gingașului zeu, acel care în toate lunile face cite o rană nouă în sînul meu milos?

M-a răzbunat, în fine. Pentru mulțumire că de acum încolo m-a scutit de sarcasmele tale, i-am aprins tămîie și i-am sacrificat o păreche de porumbi albi pe cari i-am mîncat fripți.

Gogu, fără să-l rog, s-a însărcinat a cerceta la Curtea de Argeș, despre ...

Nu ai decît a-i exprima mulțumire pentru zelul ce a depus ca să te serve.

Chiar în acea zi a plecat la Curtea de Argeș. A patra zi era în București cu rezultatul pe care îl aștern aci.

Cicisbeul tău se numește Costin Fulga. Îndată după plecarea ta și-a pierdut mințile. A căzut la pat și abia după o săptămînă s-a întremat.

Acum se află în București.

Este unul din aceia cari au cerut emanciparea poporului rural, cu alte cuvinte: cari ne-au luat moșiile, lăsîndu-ne pe noi, fetele de măritat, fără altă dotă decît aceea a inimei și spiritului, dotă care azi n-are căutare și care ne va expune să îmbătrînim fete mari.

Îndată ce am aflat aceasta, m-am rădicat, ca Pitia inspirată după tripod și am întins mînele ca să blăstem inima ta, cînd Gogu m-a oprit cu aceste cuvinte:

— Dar ce voiai să faci pentru a-și trece de urît?

Am răspuns ca tatăl Horațiilor:

— Să moară de urît!

Să lăsăm însă gluma, Zoe.

Ai făcut rău acordînd intimitatea ta acestui june care nu face parte din clasa noastră, care nu este decît un profesor.

Pentru a-l cunoaște mai bine și a-ți proba răul ce ai făcut, am luat pretextul că aș voi să învăț și eu ceva despre ceea ce se zice *Literatură română*.

L-am angajat pentru cîteva lecții.

Gogu mi l-a adus.

Mîne voi începe cursul.

A ta, Smaralda.

P.S. Oricum, junele tău este plăcut, dar ce păcat!

Noi, Zoe, sîntem îngăduite a ne înamora cu tot ce poate fi mai căzut din pleava poporului; dar nu ni se permite a ne căsători cu nimeni din acei pe cari nașterea îi pune mai jos, chiar cînd aceia ar avea stema geniului pe frunte."

Zoe citind această scrisoare, o presimțire cumplită, ca o gheară de fier, îi sfișia sînul.

Fiind în relație cu vara ei, Smaralda Cordescu, cîștigase pentru dînsa oarecare afecție.

Această afecție însă era un rezultat al deprinderii, căci nu avea stimă pentru dînsa, o disprețuia chiar.

Zoe era sufletul cel mai cast și naiv, iar Smaralda nutrea în sînu-i germeii aceia cari au făcut pe mulți să strige ca Diogen Cinicul, cînd a văzut o femeie spînzurată de un arbor: „O zei, pentru ce nu faceți ca toți arborii să dea asemenea fructe?"

Zoe își mușcă brațele de ciudă că a scris veri sale, care ascundea perfidia sub glume.

Călătoria familiei Urianu ținu mai mult decît sperase amanții noștri din cauza unei maladii care, în Paris, lăntuise în pat vreo două luni pe doamna Urianu, așa că nu se întoarse la București decît pe la mijlocul iernei.

Cine poate descrie durerile acestei lungi și cumplite despărțiri!

Costin, îndată ce revenise în București, se mutase aproape de locuința lui Urianu.

Singura lui mulțumire era să se preumbe împrejurul acelei locuințe. Șase luni erau de cînd nu mai văzuse pe iubita lui, șase luni de cînd nu-i mai auzise accentele vocii, și desperarea începuse a se întinde ca pirul în sufletul lui.

„M-a uitat! — murmură el, clătind capul cu deseperare! — m-a uitat! N-am fost decît jucăria unui capriciu. Și cu toate acestea îmi părea că mă iubește.

Cum m-am înșelat! Cine ar fi putut crede că acea figură candidă ascunde atîta răutate! Pentru ce să se joace cu inima mea!”

Într-o dimineață însă se deșteptă plin de bucurie. Inima-i spuse că Zoe s-a întors. Ieși. Poarta de la curtea lui Urianu era deschisă. Inima nu-l înșelase.

Intră cu pieptul bătînd. Vai! o nouă suferință îl aștepta: supliciiul lui Tantal!

P-aceea, d-al căreia dor atît de mult însetase, nu putu să o vadă.

Din nefericire pentru el, domnul Urianu ieșise cînd el se anunță. Doamna Urianu care nu avea simpatie pentru junele nostru, răspunse că nu-l poate primi, fiind suferindă.

Costin plecă cu disperarea în suflet și murmurînd:
„M-a uitat!”

Această credință prinse rădăcină în sufletul lui. Neștiind că Zoe suferea tot ca el de lunga despărțire, trimise un șir de scrisori din cari, — mulțumită îngrijirii ce avuse doamna Urianu, — nici una nu ajunse în mîna fetei.

Un indiscret ne-a comunicat cuprinsul cîtorva. Le reproducem aci pentru a se ști starea morală a junelui nostru în acele împrejurări.

Patima ieșise din gradul violenței, se calmase, și spiritul suferindului se răsfrîngea asupra-și, analizînd și sondînd adîncimea răului.

COSTIN CĂTRE ZOE

„25 ianuarie, noaptea:

Te vei mira citind aceste rînduri, vei rîde cu hohot poate. Dumnezeuule, pentru ce nu m-ai scutit de această umilință: a roși înaintea acelei ce iubesc cu toată ardoarea sufletului meu, a-mi dezveli inima sîngerîndă înaintea acelei care nici că mai vrea poate să auză numele meu!

Cu toate acestea voi deșerta paharul umilinței pînă la drojdii. Eu, cel mai trufaș suflet, mă voi tîrî gemînd la picioarele tale, îți voi spune toate durerile și visurile mele. Ah! dacă o lacrimă de compătimire ar roura din ochii tăi! Dar ce zic? Poate că aceste rînduri nu vor fi întrerupte decît d-un rîs desprețuitor. De acum simț sfîșierile inimei mele. Este cumplită durerea amorului, dar este și mai cumplită decît mînia divină, cînd desprețul îi rupe lîntoliul în care se ascunde.

Oricare ar fi soarta acestor rînduri, oricare ar fi soarta mea în lume, voi înainta pe calea în care amorul m-a împins.

Sînt cîteva nopți de cînd lupt mereu a mă decide să-ți scriu. Demnitatea mea, respectul ce-ți port, dorința d-a răsufli odată patima ce mugește ca o vijălie în pieptul meu, s-au războit neîncetat și acuma iacă-mă tremurînd naintea mesei și cu mîna sfiicioasă luînd pana ca să-ți scriu.

Focul din cămin răspîndește o căldură dulce, două făclii ard naintea mea. Perdelele sînt lăsate. Sînt singur, este liniște. Nimeni nu mă vede, nimeni nu va ști ce am făcut în aceste momente decît tu și Dumnezeu.

Să-ți scriu ... dar ce? Că te iubesc? Dar ai tu trebuință? Nu ai afecțiile tale? Eu asemenea ce aș cîștiga spunîndu-ți că te iubesc? Durere și iar durere. Pentru ce să turbur seninul vieței tale? Lasă-mă să răsufli focul care-mi mistuiește inima. Nu mă întreba pentru ce te turbur, căci nu voi ști ce să răspund.

De unde am început și unde voi termina, nici eu nu știu.

Cred că ochii tăi vor rătăci pe aceste pagine. Această credință mă face să simț plăcere d-a-mi întoarce gîndirea spre zilele trecute și a plînge asupra lor ca o mamă pe mormîntul fiului său.

Am rămas fără familie din cea mai fragedă copilărie. Cînd sufletul meu s-a deschis ca să soarbă roua iubirei, n-a aflat pe nimeni în juru-mi care să-i răspundă și a trebuit să închidă într-însul setea d-a iubi și a fi iubit. Mi-am revărsat această dorință, nu în

brațele unei femei adorate, ci în sînul singurătății, în umbra pădurilor, în versuri cari curgeau din buzele-mi setoase de sărutări. Neavînd pe cine să iubesc în lume, mi-am scaldat sufletul în voluptățile singurătății și reveriei.

Niciodată nu se va șterge din mine suvenirile copilăriei, căci atunci am aflat cele mai dulci plăceri. Totdeauna gîndirea mi se va întoarce către zilele de vară petrecute în sînul pădurilor, pe țărmul pârâielor.

Dulci reverii, sînte extazuri, rîzătoare iluzii, voi sînteți florile cari mi-ați împletit zilele copilăriei! De cîte ori plutind pe aripile voastre în sferile idealului, uitam că datoresc corpului nutrire și repaos! De cîte ori cu sufletul contemplînd lumina fantasiei, nu mai vedeam că ziua s-a dus și că noaptea s-a întins în jurul meu! Cu ce regret mă smulgeam din visuri pentru a lua calea către casă! Dar totuși o senină mulțumire simțeam în sufletul meu. Mă aruncam pe patul singuratic cu conștiința tot așa de împăcată ca un părinte care prin muncă și-a asigurat pentru mai mult timp pînea copiilor săi.

Cîți ani am gustat aceste plăceri, nu pot să știu.

Într-un an însă veni o primăvară în care natura părea că se zorește a recîștiga timpul pierdut, întinzînd vâlul ei de mireasă. Aspra disciplină a școlii nu-mi îngăduise a mă duce să văd cum natura se redeșteaptă treptat din somnul ei.

Așa că într-o dimineată, ieșind deodată cu zorile la cîmp, văzui primăvara în toată splendoarea ei. Pămîntul era verde ca un covor și pomii plini de acele flori albe pe cari Victor Hugo le-a numit atît de poetic: *ninsoarea primăverii*. Ciocîrlia se rotea în aerul umed încă de ceața nopții. Nu mă putui reține și începui a cînta cu dînsa întoarcerea primăverii; cîntai cum cîntă sufletul la optsprezece ani!

Apucai o potecă care ducea la o fîntînă în pădure. Apropiindu-mă, zăresc o copilă care, după ce-și umpluse vasele cu apă, își admira, zîmbind, în oglinda apei, grațiile ei. Am rămas în loc și am contemplat-o mult și drag pînă cînd ea, luîndu-și vasele, plecă, făcînd pădurea să răsune de accentele unei voci tinere și

duioase, — iar eu am rămas visînd cum visează sufletul la optsprezece ani!

Peste cîteva zile revenind în acel loc, revăzui copila, dar nu mai era singură. Brațele unui june lăntuiau mijlocul ei și cu buzele însetate culegea sărutări pe obraji ei aprinși. I-am contemplat foarte mult din frunzișul unde mă ascunsesem; și cînd ei au plecat, curmînd convorbirea cu sărutări cari înfiorau pătura de voluptate, am rămas singur, trist, jinduind și am început a plînge cum plînge sufletul la optsprezece ani!

Din acea zi melancolia începu să umbrească zilele mele.

Iubeam încă singurătatea cîmpilor și umbra pădurilor, dar acea iubire nu mai era lină și limpede, ci turbure și întunecată. Alergam prin păduri, cîmpii, văi și dealuri, sfîșiindu-mi vestmintele, trudindu-mi picioarele, pînă cînd cădeam, și ades noaptea mă afla așa depărtat de oraș, încît eram silit să dorm pe un pat de frunze la tulpina vreunui arbor ale cărui ramuri îmi serveau de acoperiș. Căutam ceva și nu știam ce. Dar agitarea sufletului meu îmi spunea că acel ceva trebuie să fie o copilă frumoasă și iubitoare ca aceea ce am întîlnit în pădure. Ades o chemam. Nu-mi răspundea decît ecoul și cădeam descurajat.

Un studiu care pînă atunci nu-mi atrăsese mult atenția, începu să-mi procure un balsam alinător. Acest studiu este Mitologia. Începui a cugeta la fericirea grecilor cari credeau că pădurile, cîmpii, mările și părăiele sînt locuite de acele divinități cari vor fi etern tot ce a creat imaginația mai frumos, mai poetic. Visam că reflu natura tot așa de împoporată cu divinități ca în acele timpuri cînd frumoasa Citeră cheamă, dar în deșert, după culmea dealului pe frumosul Adoniu sfîșiat de mistrețul pădurei. Mă afundam atît de mult în visuri, încît uitam realitatea. Pe culmea colinelor vedeam oreadele învîrtind hora cu faunii, satirii și menadele. Sirin plîngea în trestii și Filomela în arbori.

Dar două zîne încîntau mai mult sufletul meu: o driadă care locuia într-un deșeu de plopi și mesteacănii, pe care o numisem Tolina; și o naiadă care locuia

Într-o fîntînă ce-și rostogolea undele reci și cristaline tot prin acel desiș și pe care o numisem Safira.

Zile întregi de vară treceam în acel loc umbros și singuratic, admirînd grațiile celor două zîne născute din creierii mei. Așteptam cu impaciența unui ade-vărat amant ca să se despice tulpina vreunui arbor pentru a vedea pe melancolica mea Tolină, sau ca undele fîntinei să volbureze și din sînul lor cristalin să iasă nebunatica Safiră cu părul umed și cu buzele setoase de sărutări.

Tot ce visase poezii, pictorii și sculptorii, mai corect, mai grațios, reafiam în formele lor. Vedeam uneori pe Tolina legănîndu-se în ramura unui mes-teacăn și pe Safira stropindu-i sînul cu apă. Ce dulci ochiade-mi aruncau ele! Ce rîsuri și glume îmi fărmeceau auzul! Uneori se apropiau roșind de mine. Atunci începeam să le cînt amorul; dar cînd voiam să le prind în brațe-mi, ele fugeau speriate și se ascundeau: Tolina în frunziș, iar Safira în fundul apei. Le chemam, le ceream iertare cu atîta dor, cu atîta sinceritate, încît ele înduioșate scoteau capul pentru a-mi zîmbi și a mă asigura că supărarea lor a trecut.

De cîte ori am cercat să zugrăvesc în versuri gra-țiile lor! Dar cînd citeam acele versuri și vedeam cît sînt de palide pe lîngă divinele copile, sffșiam hîrtia de ciudă, iar vîntul răsplinea bucățile printre arbori. Gingașele zîne alergau și prindeau cîte o bucată pe care o citeau, pufneau de rîs și-mi aruncau ochiade și zîmbiri pline de cochetărie.

Veni însă toamna. Cu cît frunzele pălite așterneau pămîntul cu o pulbere aurie, cu cît undele curgeau tulburi și impetoase, cu atît cele două zîne se arătau mai rar.

Veni o zi cînd nici una din ele nu mai răspunse la chemarea mea. Nici lacrimi, nici suspine, nici gemete nu mai putură să le facă a se arăta. O desperare întu-necoasă îmi zgudui tot sufletul. Plecai din acel loc, teatrul unui amor atît de pur și ideal, sorbindu-mi plînsul amar. Dar cu cît mă depărtam, cu atît inima-mi se deșira ca cum ar fi fost un ghem al cărui fir era legat de tulpinele acelor arbori.

Schiller, divina filomelă a Germaniei, a trebuit să simtă durerea mea când a strigat într-una din cele mai frumoase poezii:

« Lume rizătoare, unde ești?.. Urmele-ți fabuloase nu sunt conservate decît în regiile poeziei. Cîmpiile sunt triste și mute, nici o divinitate nu se mai arată ochilor mei. Din acele imagini atît de frumoase și vii, numai umbra ne-a rămas!

La suflarea melancolică a nordului, aceste flori au căzut; lumea lor s-a ruinat pentru a înavuți altă lume. Întreb cu întristare stelele, apele, pădurile și nu-mi răspunde decît un sunet sec.

Divinitățile s-au dus, luînd cu ele tot ce este frumos și mare, toate colorile, toate accentele; nu ne-a rămas decît cuvîntul mort. Scăpînd din deluviul timpului, ele s-au refugiat pe culmea Pindului; tot ceea ce este nemuritor în poezie, va pieri din viață! »

În toată iarna care urmă, am simțit golul ce se făcuse în jurul meu. Doream o ființă căreia să-i spun dorul și aspirațiile mele, o căutam prin lume cu zelul și atenția unui anticar, — dar toate în deșert.

Și în această căutare febrilă, în această așteptare dureroasă, anii trecură, dar fără să-mi aducă pe femeia ce căutam. Un dor adînc se încuibase în mine. Mă afundam în studiile cele mai aride, doară voi izbuti să-l amorțesc. Toate în deșert.

Mi s-a întîmplat de cîteva ori să cred că am aflat idealul ce căutam, întîlnind cîte una din acele femei care sub forma unui înger ascund răutatea și ghearele unui demon. Cădeam la picioarele lor și le închinam toată comoara simțimîntelor cari fierbeau în mine, le încununam cu toate perfecțiile ideale ce visasem, înconjuram figura lor cu aureole divine, le puneam pe frunte luceferei dimineții; dar venea o zi în care mă deșteptam, nu la picioarele unui înger, ci în ghearele unui demon care-mi sfîșia pieptul cu o furie nebună și-mi pălmuia sîntul entuziasm.

În cele din urmă ajunsesem că oricînd simțeam apropierea unei femei, fugeam înfiorîndu-mă ca de atingerea unui șarpe.

Și am tot fugit pînă cînd te-am întîlnit.

Cînd am văzut însă lumina feței tale strălucind în noaptea în care pribegeam, mi s-a părut că văd cerul deschis și Madona cu divine zîmbiri asigurîndu-mă că am aflat pe aceea ce, prin atîtea trude, dureri, decepții, am căutat-o mereu ...

Dar trebuie să termin această scrisoare, căci nu știu unde voi ajunge.

Albește de ziuă. Purpura dimineții se răsfrînge scînteind pe zăpada care învăluiește casele și arborii. Paserile se rotesc în fumul care se înalță de la coșuri.

Voi încerca să dorm puțin. Poate că somnul îmi va aduce un vis care să-mi aline durerea, un vis în care să fiu la picioarele tale gemînd și plîngînd!"

„29 martie:

Te-am revăzut și decizia d-a nu-ți mai turbura pacea cu nebunul meu amor s-a nimicit. După ce atîta timp am înecat în pieptul meu suspine și gemete, după ce atîta timp m-am năbușit ca țipătul durerii mele să nu ajungă pînă la tine, am ajuns iar acolo că trebuie să-ți scriu tot ceea ce am simțit de cînd ți-am trimis înțlia scrisoare, tot ceea ce am simțit revăzîndu-te ... Unde! Acolo unde ar trebui totdeauna să ne întîlnim, căci flacăra care-mi mistuiește sufletul este tot așa de pură și sîntă ca flacăra nutrită de mîna vestalelor.

Nu ți-am scris îndată după revedere. Nu aveam destulă putere pentru a mai răscoli dureroasa voluptate ce am simțit întîlnindu-te. Am așteptat ca vijălia să treacă și acum cînd s-a făcut senin în sufletul meu, reîncep.

Eram la biserică în vinerea Patimilor. Nu știam că erai și tu, însă corpul îmi tremura de un fior misterios. Plimbîndu-mi vederea distrată, te-am revăzut. Ce s-a petrecut în mine, nici eu nu știu. Atîta numai știu că, în momentul cînd cugetările mele au început a se limpezi, simțeam o mare dorință d-a îngenunchea și a mulțami lui Dumnezeu. Numai teama d-a nu mă expune la mirarea celor cari mă înconjurau, m-a oprit.

Cu toate acestea o rugă mută, pioasă, caldă se înalță din toată ființa mea către cer!”

„4 aprilie:

Trăsura ta trecu în momentul acesta pe lângă fereastră-mi.

Erai într-însa ... Simț aceasta după bătăile inimii mele. Dacă ai fi înclinat puțin capul ca să te văd, de câtă bucurie m-ai fi pătruns! Cît îți-aș fi fost de recunoscător!

Nu mai pot să scriu, nu mai am astîmpăr; aș voi să cînt, să joc. Trebuie să aștept întoarcerea ta. Dacă te-aș urma la preumblare?.. Nu, îmi rezervez această plăcere pentru altă dată. Nu voi să sec paharul puținelor plăceri ce soarta îmi întinde. Cît de răi sînt aceia cari batjocuresc voluptatea celor avari!

Am ieșit din casă voios și cîntînd.

Familia în sînul căreia locuiesc, se miră de bucuria mea. Își frămîntă capul ca să afle cauza acestei iuți treceri din întristare la bucurie. Oh! d-ar ști că este trecerea ta! Dar voi ascunde tezaurul în cel mai nepătruns mister al inimii mele.

Aștept să te întorci de la preumblare. Ce încet trece timpul! Poeticul popor al Eladei era fericit cînd și-a imaginat pe Saturn înaripat.

Nu știu ce să fac? Să aștept la fereastră sau nu? Ștînd, timpul îmi va părea foarte lung; plecînd, mă tem că vei trece fără să te văd.

Ce fericire! Nori negri se rădică pe cer. Fie bineveniți! Răspîndească abundența peste ogorul plugarului, iar mie dea-mi bucuria d-a te vedea trecînd mai curînd.

Ca o dulce nălucire
A trecut ... dar ochii mei
N-au putut ca să admire
Farmecul ochilor săi.

Amărită inimioară,
Pentru ce nu te-am zvrilit
Sub trăsura ei ușoară
Ca să mi te fi zdrobit?

Se va-ntoarce, căci se-nalță
Sus pe cer un negru nor;
Vîntul bate, norul valță,
Paserile strigă-n zbor.

Oh! mai iute d-ar coprinde
Acel nor înaltul cer!
Oh! mai mult de s-ar aprinde
Fulgerile în eter!

Ploaia-ncepe ... Aud, vine ...
A zburat trăsura ei ...
Un fior trecu prin mine,
Dar în ochi văzui scînteii.

Da, te-ai întors, dar așa de răpede încît n-am putut să te zăresc. Vederea mi se împăienjinase. Eram rezimat de fereastră. Cugetam la tine și suspinam. Ochii-mi urmăreau norul care se întindea pe cer. Auzind uruiala trăsurei tale, căci am ajuns s-o disting d-a celorlalte, am înclinat capul ... Ai trecut ca un fulger. N-am putut distinge decît silueta-ți în fund.

Însă cum am început, văd bine că oricîte ți-aș scri, nu vei înțelege nimic dintr-însele decît că sînt nebun.

A început ploaia. Cerul s-a înseninat. Cît de dulce este aerul răcoros care inundă prin fereastra cu flori! De cîtă bucurie și pace simț toată ființa mea pătrunsă! Dumnezeule, cum ți-aș da toată viața mea în schimb pentru fericirea d-a putea să cad la picioarele ei și, sărutîndu-i mînele, să vărs acele lacrimi cari sînt balsamul durerii!"

„6 aprilie:

Sînt cîteva ore de cînd îmi frămînt creierii, ca să aflu dacă ceea ce fac este înțelept sau nu și nu văd decît că nu pot să fac altminterea. Iubesc!.. iacă ceea ce strigă toată ființa mea și, pentru întîia oară, cu

atîta putere. Simțimîntul acesta mă face să gust niște voluptăți sălbatice, dar în același timp mă înfio-rează.

Am fugit mult timp de amorul adevărat. Acum însă sînt prins ca o albină care după ce a zburat mai mult timp în jurul unui fagur, în cele din urmă aripele ei se lipesc de miere.

Cînd amicii mă întrebau pentru ce fug de legă-mintele amorului, le aminteam pe evreul din Veneția.

Știi această istorie?

Odinioară, cînd Veneția era în toată strălucirea, un om veni din părțile Orientului. El avea un diamant de o mărime extraordinară și voia să-l vîndă. L-arătă la toți giuvaergiii din piața Sîntului Marcu, îl arătă celor mai avuți patriciani, dogelui chiar; nimeni însă nu-i da suma ce prețuia, pentru că nici nu puteau.

Într-o zi omul, descurajat, d-a afla pe cineva care să-i dea cît cerea, strigă:

«Dacă nu pot să vînd asemenea piatră cu cît prețuiește, mai bine nimic!»

Și azvirli diamantul în valurile Adriaticei.

Așa și eu. Cît timp nu întîlnisem o ființă care să merite amorul meu, eram decis ca inima mea să aibă soarta diamantului: mai bine să amorțească în mor-mînt decît să-și reverse iubirea asupra unei ființe ne-demne.

Dar acum!.. Oh! dacă este adevărat că amorul nu poate fi plătit decît cu amor, apoi această inimă care arde pentru tine, să-ți fie mai scumpă decît dia-mantul aceluia!”

„8 aprilie:

Nu te-am văzut de cîteva zile și liniștea care o cîștigasem am pierdut-o.

Am trecut în toate serile pe la fereastra ta. Am pîndit ore întregi, ascuns în umbră, ca să te văd; nimic însă și m-am întors acasă mai trist, mai abătut, mai descurajat.

Mă aflu într-o cumplită situație. Sînt încărcat de lucru. Toate facultățile îmi sunt încordate. Dar ceea

ce mă tortură, este durerea d-a nu te vedea. Dacă ar fi cu puțință să te văz un moment în fiecare săptămână, câtă energie aş afla în sufletul meu! Cred că aş avea puterea ca în câțiva ani să mișc societatea după placul meu! Și aş mișca-o către un scop mare și frumos, căci amorul tău nu mi-ar inspira decât simțăminte demne de dînsul. Ochii tăi însă nu mă urmează în lume, vocea ta nu-mi inspiră curaj și putere cînd sufletu-mi este abătut și, abandonat astfel, îmi împlinesc datoriile cu dezgust și nepăsare.“

„11 aprilie:

Trec în toate zilele pe lângă fereastra ta, pîndesc ore întregi noaptea, dar nu te văz. Sufăr cum n-am suferit niciodată în viață. Pare că o mulțime de șerpi s-a încuibat în sînul meu. Ziua și noaptea nu am astîmpăr. Lucrul îmi este nesuferit. Cea mai facilă ocupație îmi este dureroasă. Abia pun mîna pe o carte și mi se urăște. Iau alta și cu aceea tot așa. Umblu prin casă, mă uit pe fereastră la fiecare trăsură. Voiesc să scriu; dar unde îmi este talentul, cînd nu pot să te conving de iubirea mea? Aud în mine concertul simțămîntelor răsunînd atît de armonios! Văd zburînd prin imaginația mea tablouri atît de frumoase!. Dar cînd voiesc să le exprim, nu aflu cuvinte. Cele cari le pun pe hîrtie sînt atît de palide, uscate și neplăcute, încît blăstem pe aceia cari m-au mințit că am talent și descurajarea, furia, durerea încep să mugească în sînul meu.

Ies din casă, intru, iar ies. Cotesc stradele, temîndu-mă a nu fi urmărit. Trec pe la tine. Picioarele abia mă țin, inima-mi tremură, auzu-mi vîjîie, vederea mi se întunecă. Arunc ochii furiș spre fereastră ... Nimic! Și cînd văd atîta lumină în cer și pe pămînt, iar la fereastră nimic, am atîta ciudă încît aş dori ca peste universul întreg să se întindă un întunec nepătruns.

Totdeauna cînd viu acasă, întreb dacă m-a căutat cineva, dacă mi-a adus vreo scrisoare. Ce nebunie! Tot îmi pare că mă va căuta cineva de la tine, că-mi

vei trimite vreo scrisoare. Știu că nu se poate; cu toate acestea, aștept mereu, mă turbur de impaciență și te acuz că n-ai inimă.

Uneori încerc să-mi irit amorul propriu și atunci începe un dialog între mintea și inima mea, pe care dacă l-ai auzi, n-ai mai putea să-ți înfrini risul. Și tot dialogul se termină că pot să am încăpăținarea unui Cromwel în lume, dar naintea ta nu pot să fiu decât o reptilă, și mi-aș vinde sufletul și viața pentru a mă tîri la picioarele tale un moment numai.

Și în această cădere morală mă zvircolesc de cînd nu te-am văzut.

Zoe, ascultă ruga celui mai nefericit dintre muritori.

Lasă-mă să te văd din umbra unde mă ascund în toate nopțile. Lasă-mă, și-mi vei reda pacea și mîngierea vieții pentru mult timp.

Am dormit puțin, căci sînt așa de zdrobit.

Te-am visat.

Se făcea că pluteam cu tine într-o barcă pe un lac întins care scînteia de razele soarelui apunînd. Malurile erau încununate de păduri și verdeață. Aerul era îmbălsămit de florile nenufarului, zefirii răcoroși se jucau în buclele părului tău. Eram culcat la picioarele-ți și contemplant cerul în ochii tăi.“

„18 aprilie:

Te-am văzut. Ce ferice sînt! Sînt cîteva minute abia de cînd îmi părea că cerul era întunecat de nori negri, că aerul era înțesat de pîclă; acuma văd senin, pentru că simț seninul în sufletul meu; acuma respir un aer dulce și îmbălsămit, pentru că florile bucuriei nasc în pieptul meu.

Te-am văzut numai și cîtă fericire!

Dar dacă m-ai iubi?.. Oh! dar mi-e teamă de acest vis. Nu mă iubi, pentru că fericirea d-a fi iubit de tine m-ar ucide. Ființa mea este prea plăpîndă pentru a putea să cuprindă o flacără atît de mistuitoare.

Lasă-mă numai să te contemlu și-mi va fi de ajuns această pură și dulce voluptate, pentru ca să sufăr torturile amorului ce ai aprins în mine.“

„I mai:

Nu pot să dorm. În deșert m-am zvîrcolit cîteva ore în pat. Durerile-mi sînt atît de vii încît somnul nu poate să-mi închidă pleoapele.

Am deschis fereastra. Noaptea este rece, dar senină. Stelele sînt așa de vii! Aerul este așa de dulce! Ah! pentru ce nu pot să fiu lîngă tine!

Tu dormi acum, dar sufletul meu geme și cîntă ca o privighetoare durerile amorului.

Nu pot să te văd ... iacă ceea ce mă torturează.

Am ieșit și am trecut pe la tine. Am stat încrămenit ca o statuă, căutînd spre fereastra ta. N-am văzut nici o rază de lumină. Am nălțat ochii spre cer, pentru a cere îndurarea lui. Mi-a părut că văd stelele lăcrimînd.

Mi-am șters fruntea, părăindu-mi că lacrimile lor au rourat-o; mi-am șters-o ... Era însă sudoarea arzătoare a insomniei.

Am cercat zăvorul de la poartă-ți. Era foarte bine închisă. Ai mare teamă de furi.

Gîndul meu însă a sărit peste poartă, s-a strecurat printre uși, a pătruns în camera unde dormeai și a ingenuncheat năntea patului tău.

Pare că te văd și acum ca în momentul cînd fantasia m-a făcut să cred că sînt năntea ta.

Cît ești de frumoasă! Cît de lin îți este somnul. Părul îți este resfîrat în bucle pe sînul care saltă ușor. Un braț alb și rotund îți sprijină frumosul cap pe căpătii. Dar singură ... singură, cînd eu aș fi atîta de fericit ca să te dezmiere în somnul tău! Cît de dulce-ți este răsufierea! Cum aș depune o sărutare pe acele buze printre cari respirația trece înfiorîndu-se de plăcere. Dar să nu turbur somnul iubitei mele. Îngenunche, sufletul meu, și roagă îngerii cerului să zboare în jurul patului său, să-i alunge toate visurile rele. Oh! dacă în vis măcar sînul ei ar simți compătimire de ceea ce sufăr! O, suflete, răspunde, n-ar fi aceasta o dulce și scumpă mîngiere pentru tine?

Zoe, nu simți tu ardoarea d-a iubi și a fi iubită? În aceste nopți primăvăroase nu auzi sufletul tău

cum cheamă dureros un alt suflet, căruia să-i spună toate secretele lui? Crezi tu că poți fi fericită fără iubire? Nu, viața noastră fără această flacără divină, n-ar fi decît un blăstem, un exil într-o vale de dureri și lacrimi.

Cînd cuget că am trecut atîți ani fără să gust paharul adevăratei iubiri, cînd cuget la cît am să mai viețuiesc și apoi să cobor în sînul rece și întunecos al mormîntului, cad într-o descurajare atît de neagră încît zorile speranței nu mi-ar promite că zilele ce-mi mai rămîn le voi împleti cu florile amorului tău, crede că de o mie de ori mi-aș fi răsipit creierii.

Pentru ce nu-i cu puțință, după ce am aflat dintr-o lungă și cumplită experiență că adevărata fericire este în amor, să recîștigăm zilele ce am pierdut în deșert?

Fericiți sînt aceia cari află adevărul acesta mai timpuriu, cînd inima lor nu și-a pierdut încă toată setea d-a sorbi nectarul amorului! Amar celor cari se conving atunci cînd iarna bătrîneței a început să le înghețe sîngele în vine. Mai bine era dacă nu se nășteau.

Tot cugetînd, tot umblînd prin casă, m-a apucat ziua. Dacă pînă azi n-ai contemplat cu o ființă iubită revărsatul zorilor într-o dimineață de vară, nu știi încă ce armonie este între natură și inima omului. Niciodată șoaptele, murmurele, suspinele naturii cînd se deșteaptă din somn, nu au ecouri mai dulci, mai pure în sufletul nostru decît în ora cînd umbrele nopței încep a se lupta cu zorile dimineții.

Și cu toate acestea cînd văd orientul scîldat de purpura matinală, cînd văd arborii legănîndu-și fruntea în aburul ce se-nalță din frunzele lor rourate, iar eu sînt singur și amărît, am o dorință d-a muri atît de vie încît îmi vine să îmi sfăram capul de păreți.

Nu ai tu pe cineva căruia să te plîngi că te-am supărat și acela să mă provoace? Oh! să nu ai teamă, nu-l voi atinge, îmi voi lăsa pieptul desfăcut pentru ca să-mi pătrundă inima ... Aș aștepta ca glonțul să

se încuibeze în sînu-mi! În cel din urmă moment te voi binecuvînta că m-ai scăpat d-o viață care-mi este mai amară decît moartea.“

DEZLEGAREA ENIGMEI

Fulga era în culmea desperărei.

Nici un răspuns la scrisorile lui.

Își frămînta mîntea ca să afle demonul care-i zdrobise altarul sîntei iubiri.

Cugetă mult, și în asemenea situație cugetările sunt atît de dureroase, ca cum ar fi trase din creieri cu un clește roșit în foc!

Nu află altă cauză decît antipatia ce inspira doamnei Urianu.

El nu putea bănuî că răzburarea este care se joacă cu inima lui.

Nici nu se gîndi la Smaralda care, cum știm, luase toate măsurile pentru a-i închide casa lui Urianu.

Tîrziu de tot își aminti cele întîmplate din ziua cînd a văzut pe Smaralda.

Această domnișoară la început fusese foarte semeață cu dînsul. Dar pentru că văzuse la el o frunte care nu se înclină, începu a nutri oarecare pică contra lui; preocupată de aceasta, ea nu observă că un simțimînt se dezvoltă cu mai multă putere în sînul ei, așa că amorul învinse pica. Rămase în mirare cînd începu să distingă că nu este focul lui Siva, zeul distrugerei, care o mistuie, ci al micului zeu din Cnida.

Amorul este ca flacăra unei candelî. Lumină după cum este vasul în care arde. Este pur, ideal, generos, înalt, egoist, voluptos, reptil, murdar, infernal, ca și sînul în care se încuibează.

Smaralda, din momentul cînd i se revelă amorul ei pentru Costin, începu a fi mai amabilă cu dînsul. Ajunse o zi cînd se aruncă la sînul lui. Ea care cu

cîteva săptămîni mai nainte rîsesse de acest erou pedagog, acum îl îmbrățișa.

Costin întoarse capul cu dispreț. Crezu că vede naintea lui pe voluptoasa Putifar.

Fugi, și din acea zi picioarele nu-i mai călcară pragul acelei case.

Dar Smaralda nu se desperă. Se sculă din umilița unde o aruncase amorul și, ca o fărmeacătoare, începu să frămînte toate buruienile calomniei și intrigei.

— A! tu iubești pe Zoe! strigă ea. Pentru dînsa dai cu piciorul amorului meu! Buzele tale nu pot să murmure pentru mine nici un cuvînt de consolare și speranță. Voi zdrobi amorul vostru, sau mă voi zdrobi însumi.

Îndată ce se întoarse Zoe, începu a intriga către doamna Urianu pentru a nu primi pe Costin.

Doamna Urianu nu avea însă curajul d-a comite aceasta. Se formase între soțul ei și Costin o amicie adevărată.

Urianu era din aceia cari se înduplecă facil, dar cari sînt de bronz cînd este să li se atingă un cult al inimei lor.

Smaralda merse cu audacia pînă a insinua și d-lui Urianu că, conduita lui Fulga ar atinge, în ochii lumii, reputația fiicei sale.

Tatăl se încruntă de audacia ei, dar rămase pe gînduri, ceea ce nu scăpă din ochii perfidei verișoare.

Cu toate acestea grija de reputația fiicei sale îl făcu să nu încurajeze venirea lui Fulga, și așa trecură lunile în cursul cărora junele nostru trîmisese scrisorile de mai sus. Tîrziu de tot domnul Urianu observă cu o vie durere că Zoe nu era indiferentă de absența lui Fulga. Inima lui ca părinte începu să tremure cînd la niște glume asupra junelui, Zoe îngălbeni și zise cu vocea stinsă:

— Nu știi care să fie cauza de n-a venit pe la noi! Apoi cu oarecare decizie, adăugi:

— Voi cerceta și voi afla, căci bănuiesc eu ceva.

Ideea d-a-l face ginere, veni iar lui Urianu și chiar în acea zi află ocazia d-a invita pe Fulga care veni radios de bucurie.

Bătrînu-l făcu să înțeleagă că ar fi fericit să-l aibă ginere peste vreo doi ani; dar pînă atunci îl îndemnă să meargă în Franția ca să studieze.

— Nu, zise el, voi merge în Belgia despre care am citit că este o Romînie a Occidentului, cu aceeași situație, cu aceeași neamici, dar mîndră și forte prin instituții, comerț, industrie și spiritul public. Aceasta e țara pe care trebuie să o studiem și să o imităm. Este o nebunie a ne uita la colosul Franției. Cînd văd pe politiciii noștri maimuțind instituțiile Franției, pare că văd broasca umflîndu-se ca să ajungă cît un bou.

Zoe era în al nouălea cer de fericire și Costin asemenea. Ochii lor se ardeau.

A doua zi Gogu Orzescu alergă într-un suflet la Smaralda și-i spuse că Fulga va pleca din țară pentru doi ani.

— Ce mă înveți să fac, verișoară? strigă el. Îmi este teamă că depărtarea le va crește amorul, pe cînd altmîntea ...

— Ochii cari nu se văd, se uită! răspunse Smaralda. Eu îți dau în brațe pe Zoe, dacă și tu îmi vei da în brațe pe Costin.

— Cum?

— Făcînd tot ce-ți voi zice.

— Verișoară, dar cînd ți-am dat dreptul ca să te îndoiești de cel mai orb devotament din parte-mi pentru tine?

— Conservă devotamentul orb pentru Zoe. Mie-mi trebuie conștiința faptului. Să fii gata a executa în orice zi, în orice noapte ...

— În orice oră, în orice minut, în orice secundă, în orice clipă, în timp de ploaie, furtună, viscol, tunet, grindină, polei, ceață, voi fi gata să?..

— Să execuți ordinul meu.

— Voi fi.

— Fără să spui nimănui ...

— Fără.

— Fără să șoptești numele meu nici în vis ...

— Fără.

— Fără ca la un pericol ...

— Fără, fără, fără.

— Căci altminterea ...

— Altminterea?

— Te vei șterge pe buze de Zoc.

Și bietul Gogu Orzescu își întinse urechile ca cum ar fi voit să le lungească pentru a semăna cu ale unui alt văr al său, de stupidă memorie, și ascultă.

Smaralda se uită lung la el și cugetă:

„Cu acesta să-și lege cineva viața? Încep să compătimesc pe Zoe!”

Apoi dete decretul:

— Zilele cât Costin va mai fi în București, vei căuta să-l convingi că ai pentru el o mare amicie. Când vei fi cu Zoe, până la un ordin de la mine, niciodată să nu amintești amorul tău; din contra, să-ți dai aerul d-a protege legătura lor, susținând că sînt demni unul de altul. Dar ai un amic discret în Paris?

— Toți amicii mei din Paris sînt discreți.

— Să alegi însă pe cel mai discret, căci altminterea nu numai că pierdem totul, dar și reputația noastră va suferi mult.

— Despre aceasta să nu ai nici o grijă.

— Și pe acest amic să-l obligi, plătindu-i datoriile, căci trebuie să cauți un amic care să aibă mulți și cumpliți creditori.

— Sînt franc, Smaraldo, declarîndu-ți că de aceste stafii sînt alungați toți junii; rău pe care ni-l impută părinții și unchii noștri, uitînd însă că relația cu creditorii este criteriul prin care trebuie să trecem ca să ajungem la maturitatea minței.

— Lasă acum teoriile și ascultă. Vei pune o condiție amicului tău: să călătorească des în Belgia și să trimiță de acolo în țară scrisorile cari ți le voi da. După fiecare scrisoare, îți voi spune rolul ce trebuie să joci.

— Prea bine.

— Acum du-te la Zoe. După masă, voi veni și eu.

Orzescu, precum s-au convins cititorii noștri, nu era dintre cei inteligenți. Era însă din aceia cari, cînd sînt împinși a face rău, dezvoltă o abilitate de care ar fi incapabilă mintea cea mai ageră.

Își jucă rolul de amant resemnat cu multă dibăcie. Fulga simți că o stîncă i se rădică după sîn și respiră liber, căci stăruința lui lîngă Zoe l-ar fi îngrijat.

Peste o lună Costin plecă în străinătate. Zoe își mai alină durerea după o săptămînă, cînd tatăl ei o îndemnă să înșire și ea cîteva cuvinte în josul unei scrisori către Costin. Scrise. Umplu tot spațiul alb, mai alătură două foi cari se umplură asemenea, mai lipi un petec și sigilă scrisoarea.

Atunci și-aminti că nu i-a scris lucrul cel mai însemnat, că pînă la venirea lui nu va pune rochie albă. Scrise și aceasta pe un petec, terminînd cu vorbele:

„Este coloarea în care voi fi, cînd te vei întoarce.“

Răsuci hîrtia și o introduse în plic.

Un an de zile ținuse fericirea lor, nutrită prin schimbul celor mai dulci și pure asigurări.

Dar în timpul acesta Orzescu se dusesse la Paris și aflase un june Stavropolu ca să-l serve în urzirea intrigei. Acela însă, afară de plata datoriilor, afară de plata călătoriilor în Belgia, îi mai puse o condiție: aceea de a-l ajuta să cîștige inima și mîna Smaraldei, avînd necesitate ca cu marea ei dotă să dea un nou lustru numelui său, nume de avut scăpătat.

Smaralda începu să pună planul său în mișcare. Ea redigea scrisorile. Orzescu le trămitea lui Stavropolu. Acela se ducea în Gand unde era Costin și de acolo le trămitea în țară. Toate erau pline de calomnii contra lui Fulga.

La început Smaralda adresă ei scrisorile. Primind pe cea dintîi, se prefăcu că-i desperată și alergă la Zoe de i-o citi.

Aceasta nu voi să crează, dar simți un fior.

— Reputația-ți este în pericol, scumpa mea. Nu voi să cazî victimă încrederii tale.

Și trecu la doamna Urianu de i-o citi și ei. Mama însă începu să-și frîngă minele. Tatăl intrînd le găsi turburate. Aflînd cauza, zise:

— Cum se poate ca într-un an, acest june, un adevărat mărgăritar, să se strice atît de mult! Deocamdată vei opri pe Zoe d-a-i scrie. Vom vedea dacă sunt calomnii.

Dar scrisorile începură a ploua d-a drept în casa lui Urianu.

După una, Costin se dase la beție, la cărți; după alta, nici nu intrase în Universitate și-și trecea timpul prin cafenele și lupanaruri; după alta că se înamorase de o cusătorească care avea în curînd să-l facă tată. Într-altă scrisoare către Zoe, era portretul unei femei frumoase, despre care anonimul scriitor afirma că este amanta lui Fulga.

Domnul Urianu-i scrise despre toate acestea calomnii, încheind cu oarecari consilieri, ceea ce răni profund demnitatea junelui care-i răspunse cu multă vehemență.

Domnul Urianu, citind răspunsul, se înfurie și ordonă cu asprime ca să nu mai auză pronunțându-se în casă numele acestui Sardanapal.

Doamna Urianu dete cîteva acatiste la biserică, mulțumind lui Dumnezeu că a scăpat pe fata ei d-o unire care ar fi aruncat-o în mormînt.

Smaralda, crezîndu-se ajunsă aproape de scop, asmuță pe Orzescu a face curte.

Zoe într-al cărei suflet mugea vijălia răzbunării, îi ascultă cuvintele amoroase. Regreta însă că nu era față Fulga, pentru a fi gelos.

Și pe această cale urmînd lucrurile, Zoe făgădui lui Gogu Orzescu că-i va fi soție.

Dar Smaralda?

Ea era în culmea fericirii.

„Acum este al meu!” strigă ea și îndată scrise lui Fulga cele următoare:

„Îmi împlinesc o datorie de recunoștință scriindu-ți. Cîteva ore în cari am avut fericirea să mă adăp din știința domniei-tale, au avut un rezultat de care vei fi mulțumit, căci ești singurul care ai aruncat sămînța.

Desprețuiam literatura noastră înainte d-a te cunoaște. Dar în urma probelor ce mi-ai dat de frumusețile ei, cu încetul am ajuns să aflu cele mai dulci plăceri în studiul poeziilor și cronicarilor noștri.

Am aflat nefericirea care te-a izbit în inimă. Familia Urianu a dat crezămînt unor infame calomnii. Fii demn în această restriște. Nu te descuraja. Dacă

n-ai aflat idealul domniei-tale în Zoe, gîndește-te că ai o altă amantă sintă și mare, o amantă care-ți reclamă amorul și care se numește România.

Dacă sufletul domniei tale simte trebuința a-și comunica dorul și suferințele, încrede-te mie, care voi fi totdeauna amica domniei-tale”.

Starea în care se afla sufletul junelui nostru, încins de dorul țarei și de dorul iubitei, îl făcu să primească scrisoarea perfidă cu bucurie și răspunse cu multă gingășie. O corespondență afectuoasă urmase apoi între el și Smaralda.

CE A URMAT?

Doi ani trecuse de la cele întîmplate și Fulga, terminînd studiul, se întorcea în țară.

Cît ținu călătoria, valuri de cugetări și simțiri se rostogoliră în mintea și inima lui.

„Cît de mult s-o fi schimbat România!“ cugeta el, și un tablou măreț și frumos se răsfața naintea ochilor lui. Era patria în culmea splendorii, cum o visează sufletele mari și nobile.

„Cum m-o fi așteptînd ea!“ — suspina el, și ochii lui vedeau la o fereastră capul frumos și visător al Zoei, înclinat pe mîină. Lacrimi rourau din ochii ei negri și arzători.

Și din ce în ce junele patriot și amant își scâldea sufletul cu aceste reverii, voluptatea pură și sintă a sufletelor alese.

De doi ani nu văzuse țara, și sufletul lui încîntat de ideal, uitase toate zbîrciturile acestei mame iubite numită Patria. Din străinătate o vedea măreață și frumoasă, tot așa cum ochii nu disting stîncile și sfîșierile muntelui care se desină la orizon ca un opal pe azurul cerului.

Un plai frumos ca paradisul vedea răsfațîndu-se la orizon: era România.

Un înger se plimba vișînd pe acel plai. Era Zoe.
Iar antipatia doamnei Urianu și a rudelor ei, intrigile invidioșilor, toate se topeau ca stîncile muntelui în valurile de azur și lumină.

Amorul, acest soare al inimei, ascundea tot ce nu repeta imnele lui, tot ce nu răsfrîngea zîmbirile lui.

Cînd se apropie de țară, începu a sorbi cu aviditate aerul dulce.

Era noapte.

Scrise cîteva versuri la lumina lunii.

Vîntul însă smulse hîrtia stropită de lacrimi, o roti cîtva timp în aer, apoi o lăsă a pluti în cursul undelor. Poetul o urmă cu ochii pînă cînd pieri în urma vasului care înainta spre țărîmul României, ca un balaur vîrșînd flacări și fum. Gîndirea-i urmă versurile și-i păru că vede pe bătrînul Istru în peștera lui, culcat pe un pat de răchită, încununat de papură, trăgînd cu tri-dintele hîrtia ce plutea pe undele cari se rostogoleau la picioarele lui și citind aceste versuri:

Luna veghează, vîntul suspină
Și-n alba pînză suflă ușor,
Nava despică unda cea lină,
Un străin cîntă singur de dor:
 Draga mea țară,
 O să văz iară
Sînul tău dulce, rai de viață!
 Trist e căminul,
 Rece e sînul
Străinătăței care îngheață!
Ah! nava zboară ca rîndurela,
Valul se sparge înaintea sa,
Austrul bate, fi umflă vela
Și zboară, zboară spre țara mea.

Dar ce văz colo în depărtare?
Din valuri ca un mîrgăritar
Nasc niște maluri cu răsfățare
Și peste ele un eden rar.

Vîntul adie,
O bucurie

Presimțitoare parcă-mi șoptește
C-acele maluri
Ce ies din valuri
E România ce mă răpește.
Dulce speranță, nu mă-nșeli oare?
Nu-i un miraj? Nu visez eu?
Navă iubită și fugătoare,
Zboară ca gândul, zboară mereu.

Țărml scuma-mi dezvălește
Dulci suvenire, scumpe comori:
Aerul țarei mă-ntinerește,
Inima, sînu-mi saltă-n fiori,
Căci văzui fumul
De la căminul
Unde se scurse a mea pruncie!
O dragă țară,
Iacă-mă iară,
După o lungă călătorie,
Plin de viață și bucurie.
Viscoli ai soartei, suflați în van,
Căci de acuma dulcea-mi junie
Află iar pacea-n sîntul liman.

Era noapte cînd Fulga descinse la Giurgiu.

În dimineața următoare intră în București. Capitala României dormea încă pe patul de pulbere, ca o bacantă după o noapte de orgie.

Nimeni nu-l întîmpină, cu toate că anunțase la cîțiva amici ziua cînd va călca pămîntul României.

„Drace! — murmură el, urcînd scara unui ospel, — nici un cățel nu și-a scuturat coada de bucurie că m-a văzut întors în țară unde credeam că sînt atîți cari mă așteaptă cu brațele deschise!”

Și se aruncă pe pat, zîmbind amar.

Cititorule, nu da din umeri cu dispreț, citind aceste rînduri: cugetă că ai sau vei avea copii cari poate vor rămînea orfani din leagăn și vor rătăci în țara lor, fără să afle o vatră și o inimă în care să fie iubiți; cari vor pribegi ani întregi în țări străine, plîngînd că nu simt

o altă osebire decât că nu respiră aerul dulce al țării lor, că nu aud limba în care au gungurit sîntele cuvinte *mamă* și *tată*, că nu văd fumul de la căminul unde au fost legănați, — și atunci copiii tăi vor suferi ceea ce acum nu crezi că suferă Fulga.

O lumină tristă se făcu în sufletul lui. Începu a zări un colț al lumii reale.

Străbătu orașul în care lăsase atîți amici, bătu la multe porți și la nici una nu văzu două brațe deschise, la nici o fereastră nu văzu o figură care să-l aștepte.

Înconjură casa lui Urianu de mai multe ori, se rezimă de un mur și se uită lung la fereastra camerei unde dormea Zoe. Nici un semn de așteptare. Ea jucase mult la bal în acea noapte cu Orzescu.

Uitarea ștersese și urma pașilor lui din orașul în care suferise, cugetase și iubise atît de mult! Peste tot schimbare, peste tot uitare.

Nu, nu!

Reaflă urmele lui în două locuri numai: în umbra unei biserici unde mersese să se roage de atîta ori, cînd ghearele restriței îl sfișiau mai cumplit, și în biblioteca Sîntului Sava unde gustase atîta timp voluptățile studiului.

Preotul bisericii îl recunoscă și-i unse fruntea cu mir, zicîndu-i:

— Sunt ani de cînd nu te-am văzut!

Servitorul bibliotecii îl recunoscă asemenea și, deschizîndu-i ușa templului, zise:

— Iacă-te întors. Scaunul și cărțile te așteaptă. Acum să te faci bibliotecar.

A ÎNNEBUNIT!

Entuziasmul ce avusese Fulga în cale, pierise. Șezu cîteva ore în bibliotecă. Deschise pe Tacit, dar nu putu să citească. Amețeala spiritului și tremurul inimii, nu-l lăsau a vedea literele cari fluturau pe hîrtie.

Cînd auzi sunînd o oră după ameazi, un tremur, ca acela ce îndură osînditul cînd înclină capul sub secura călăului, îi zgudui tot corpul.

Ieși și plecă spre Zoe.

Dar pentru ce pașii lui se împleteceau?

Pentru ce sudoarea înghețată picura pe fruntea lui? Pentru ce, în loc d-a merge drept la casa ei, ocolea stratele ca să lungească calea?

Nici el nu știa, dar se supunea unei presimțiri.

Ajunse. Înălță vederea către fereastra ei. Ochii lor se întîlniră, căci ea era acolo.

„Zoe!” strigă el; intră și urcă răpede scara, întinzînd brațele.

Dar ea nu era în capul scării și el rămase nemișcat și palid.

Un servitor îl întîmpină și-i zise:

— Domnișoara te roagă să vii mîne, căci azi domnul și doamna nu sînt acasă.

Costin se uită lung la dînsul, apoi strigă:

— Minți, acestea nu sînt vorbele ei.

Și trecu răpede nainte, fără ca servitorul uimit să aibă timp a-l opri.

Intră ca un fulger. Văzu pe Zoe stînd nemișcată la fereastră. Nu distinse în figura ei decît mirarea că intrase, și căzu pe scaun murmurînd:

— Zoe, unde este Zoe?

Ea se sculă și, întinzîndu-i mîna, zise cu vocea tremurînd:

— Bine ai venit, domnule Fulga.

El îi strînse mîna și repetă:

— Unde este Zoe?

— Eu sînt! Nu mă recunoști?

— Tu ești aceea ce am întîlnit în valea Argeșului, copila ce iubesc, tu? Nu, tu ești o copie, dar care nu poate smulge din sufletul meu imagina originalului ce l-am văzut în cea mai frumoasă zi a vieții mele.

Și țintind ochii la ea, urmă cu amărăciune:

— Oh! cum a rîs pictorul de original cu această copie! Să fiu drept însă. Sînt aceleași colori rozalbe, același păr negru și undos. Dar nu acestea m-au făr-mecat. În ochii tăi de șarpe nu zăresc blîndețea ochilor

ei, în figura ta trufașă nu văd candoarea sufletului care inunda figura ei, în părul tău nu văd fluturând visele amorului. Dacă aș pipăi vârful coamelor tale, poate aș da de capul șerpilor care-ți învenină sufletul.

Zoe cu figura palidă de mînie și durere, îl contempla zvîrcolindu-se ca o pasere sub vederea fascinatoare a șarpelui sunător.

Era tot frumoasă, șezînd cu mînele încrucișate pe sînul care bătea, ca statua Niobei. Ochii ei căutau să pătrună în conștiința junelui. Un zîmbet înflorea pe buzele ei roșii și tremurînde.

— Și eu odinioară am cunoscut un june, — zise ea cu tărie, — un june care-ți semăna și pe care l-am iubit din tot sufletul, cît timp l-am crezut demn de mine. Cînd m-am convins însă că el a călcat în picioare inima și demnitatea aceleia care-i jurase amor și credință pînă la mormînt, din acel moment am avut putere să sfărăm lanțul pe care numai moartea credeam că-l va sfărâma.

— Ce zici tu, Zoe? — strigă el, aruncîndu-se la picioarele ei și o rază de speranță luminează figura lui.

— Zic ceea ce știi! — răspunse ea cu un ton răstit și luînd aerul femeii izbită în tot ce are ea mai scump și mai drag.

— Dar nu știu nimic, nu înțeleg răceala ta, nu cunosc cauza pentru care d-atîta timp nu mi-ai scris un rînd măcar. Și scrisorile tale mi-ar fi făcut atîta bine! Dacă ai ști cît eram de fericit, cînd îmi scriai! Dacă poșta mi-ar fi cerut plată pentru această fericire, sîngele meu l-aș fi dat. Cuvintele tale erau roua care stîmpăra arșița ce-mi ardea sufletul, erau balsamul care-mi alina rănile inimei. Și de cînd nu mi-ai scris nici un cuvînt, am suferit cum numai Dumnezeu știe, și acum cînd te văz, ești atîta de schimbată și-mi zici lucruri pe cari nu le înțeleg! Dar spune-mi tot, Zoe. Poate că m-au calomniat naintea voastră, căci altminterea nu pot să crez că în doi ani inima ta să fi căzut atîta de jos încît să simț despreț d-a o strivi cu piciorul.

— Acum este tîrziu orice îndreptare! murmură ea. În curînd voi lua numele lui Gogu Orzescu.

Și simțind că o înecă plînsul, fugi.

Costin cercă s-o urmeze, dar neținîndu-l picioarele, căzu amețit pe pragul camerei unde intrase Zoe.

Cînd se trezi era singur!

Se sculă și ieși murmurînd:

— Amor, amor ești o minciună în lumea de astăzi.
Numai în mine ești un adevăr.

Servitorul văzîndu-l că trece cu pași împleticindu-se, zise cu oarecare milă către o servitoare:

— Săracul a înnebunit!

Costin auzi și îngînă:

— Da, pentru că am crezut în amor.

PRELUDELE NUNȚEI

Fulga străbate amețit mai multe strade. Simte dorința d-a respira puțin la umbră și intră în grădina Cișmegiu. Șezu p-o bancă, sub un desiș de arbori, în fața lacului. Plouase în acea noapte. Grădina rîdea ochilor și lacul se răsfața molatic sub cerul senin și razele soarelui. Ramurile se înclinau pe capul palid al junelui și la cele mai mici adieri, scuturau pe dînsul picăturile de ploaie.

„Arborii plîng”, visa el, simțind picăturile pe frunte și păr, de cînd ochii mei nu mai au lacrimi!

Cîteva paseri ciripeau într-o salcie. El aruncă ochii spre ele și-i păru că vederea lor este țintită asupra-i.

„Au și ele o limbă”, murmură el. Poate că se întrebă de ce sînt atîta de abătut și descurajat, cînd toate rîd în jurul meu! Dragi păserele, de ce nu am aripile voastre! Aș zbura către aceea care a ofilit floarea sufletului meu în aurora vieții. M-aș pune la fereastra ei și aș cînta:

„Degetele-ți sînt agile, iute înfig acele și prind florile pe rochia ta de mireasă. O! cît vei fi de frumoasă, cînd pe buclele părului tău vor pluti florile de portocal și beteala de aur!

Mirele e lîngă tine. Ochii lui se îmbată cu voluptate de lumina feței tale. Mînele voastre se strîng furiș pe cînd buzele-ți murmură cele mai dulci cuvinte.

Oh! cât de fericit are să fie mirele tău, când oaspeții banchetului nuntal se vor răsiți, când luminile se vor stinge și, în talamul misterios, buzele voastre se vor atinge într-o sărutare și vor murmura sîntul strigăt: Te iubesc! Te iubesc!

Spune unei păserile, dulce fidațată: buzele tale n-au mai înginat oare acest sînt strigăt al universului întreg? Brațele tale n-au mai strîns la sînul tău pe alt june? Cerul, care totdeauna ne veghează, n-a mai auzit vreun jurămînt ieșit din gura ta?

Căci vai d-acea mireasă ale cărei buze s-au pătat de jurămintele călcate! Florile de portocal se vor scutura, și nu fructele aurite le vor înlocui, ci spinii calvarului. Beteala va cădea în pulbere și viperele remușcării vor împleți frumosul tău păr. Rochia de mireasă va străluci albă ca crinul în ziua nunții, iar a doua zi va fi lințoliu de moarte!"

Junele visător rostise aceste cuvinte ca să le auză paserile cari se legănau în ramuri, dar le auzi și o păreche de fericiți cari se aflau la spatele lui pe o bancă în desiușul de arbori și cari pufniră în rîs. O Nausică agățată de brațul unui june, trecu pe dinaintea lui Costin și-i aruncă o privire care îl făcu să roșească și să fugă.

Ieși din Cișmegiu. Pașii îl duseră spre casa lui Urianu.

Înălță ochii spre fereastra ei. O văzu și o salută, ea fugi.

„S-a finit!“ murmură el și urmă calea înainte. O trăsură se opri răpede lîngă dînsul.

Cineva sări dintr-însa și începu a săruta pe Costin cu semnele celei mai mari afecții.

Era Gogu Orzescu.

Ciudată este inima omului!

Gogu, văzîndu-l atîta de palid, descurajat, abătut și desperat, simți o cumplită remușcare. Crezu că pentru a-și toci junghiurile cugetului, e destul a-i lua ochii cu mîngîierile și mîgularile cele mai frățești.

Costin se uită la dînsul cu aerul rătăcit.

— Vei veni la nunta noastră, îngînă Orzescu.

Costin răspunse:

— Voi veni! și aceste două cuvinte fură ca doi cărbuni aprinși pe buzele lui.

Și unul și altul fiind strîmtorați, se despărțiră. Costin merse cîtva timp pe gînduri, fără să știe unde merge, cînd auzi deasupra lui, de la frereastră, o voce argintină strigînd:

— Bine ai venit, Costin!
Rădică ochii.

Era Smaralda Cordescu.

El avea trebuință d-a se repauza lîngă o femeie. Și cînd cineva suferă, este atît de dulce a întîlni o vedere în care este zugrăvită compătimirea și o frumusețe care încîntă ochii și adoarme durerile!

Urcă scara rezemîndu-se la trei sau patru trepte. Smaralda care-i ieșise în capul scării, văzîndu-l atîta de lînced, descinse naintea lui și, luîndu-l de braț, îi ajută să se urce. Îl conduse în camera ei de lucru.

Șezu pe o canapea lîngă dînsul, așteptînd ca el să deschiză vorbirea.

Costin nu intrase în casa Smaraldei de mai mulți ani, din ziua cînd ea se aruncase la picioarele lui. Și acum era atît de mișcat!

O întrebare își făcu el:

„Nu m-am înșelat eu, crezînd că Zoe mă iubea în adevăr și că simțimîntul Smaraldei era un capriciu? Nu știu! Dar cînd toată lumea fuge de mine, ea este care-mi deschide brațele.“

Și începu să plîngă ca un copil.

Smaralda nu mai putu să-și ascunză turburarea și strînse cu amor capul junelui la sînul ei care sălta de măgulirea celor mai dulci speranțe.

Plînseră mult unul lîngă altul, lănțuiți în brațe, pînă cînd gura ei se lipi de fruntea, buzele și obrajii junelui, dîndu-i lungi și înfocate sărutări.

— Smaraldo, strigă Costin și căutînd să citească în ochii ei, este adevărat că tu mă iubești?

— Pentru ce o asemenea întrebare care-mi sfîșie inima, dragul meu! și lănțuind brațele după gîtul lui, o înecă plînsul. Apoi unduoasă ca o reptilă, alunecă și îngenunche la picioarele lui. Părul i se desfăcu și se revărsă în valuri de eben pe umerii ei rozalbi și

rotunzi. Era frumoasă în această atitudine de Magdalină duioasă și junele o privi cu uimire.

Buzele lui sorbira cu sete lacrimile cari rouau în ochii ei verzi și visători.

Îi strânse la sîn mijlocul, se uită lung la ea și, pentru întâia oară, buzele lui se aplecară către gura ei, care aștepta ca o roză arsă de soare plînsul răcoritor al norului.

— Mă vei iubi dar! — strigă ea, electricizată de contactul buzelor lui.

Nu mai știa ce să facă de bucurie. Se puse la clavier și degetele ei revărsară valuri de cugetări amoroase, ca tremurul foilor plopului și adierile nopței înstelate. Cîntă *Serenada* lui Schubert, un cîntec vechi, dar tot-dauna nou pentru inimile înamorate.

Costin îi căzu la picioare și lăsă capul pe genunchii ei.

— Cîntă-mi *Cea din urmă cugetare* a lui Weber, — șopti el.

Gura Smaraldei se înclină și culese pe buzele lui o sărutare, apoi clapele clavierului sunară acel cîntec al lebedei murinde, acea ultimă licărire a candelii, acel adio al sufletului înainte d-a-și lua zborul la cer.

„Ah! — cugeta Costin. — Este un abis misterios în inima femeii. Acea în care credeam ca în Dumnezeu, acum își prepară ornamentele de mireasă, iar eu gem și plîng amorul mort la picioarele aceleia care m-a iubit cu tot disprețul și ura mea. Odată credeam că femeia este un înger trîmis din cer ca să ne conducă pe calea binelui, frumosului și adevărului. Credeam în istorie care a mințit și ea ca cel mai vil curtezan înaintea femeii, această regină a păcatului. Și cît erau de frumoase și sînte credințele mele! Cît de tari visam legămintele familiei! Femeia ca amantă, soție și mamă, era expresia cea mai înaltă a armoniei! Îngenuncheam înaintea ei și o adoram, căci vedeam într-însa pe binefăcătoarea omenirii. Nu aflam nimic mai dulce și mai pur decît o amantă castă și fidelă. Amorul precursor căsătoriei era pentru mine școala fidelității conjugale. Nu-mi părea nimic mai înțergesc și mai consolator într-această viață decît o soție! Nu vedeam nimic mai sînt

și mai mare decît o mamă. Dar am văzut soția scui-pînd onoarea soțului, am văzut-o rîzînd cu hohot de credința ce el avea într-însa, am văzut-o izbînd cu genunchiul pe vilul curtenitor în momentul cînd nefericitul soț lăuda fidelitatea conjugală, și m-am înfiorat. Am văzut femeia împingînd pe soțul ei la crime, la pradă, la umilință, numai ca să-și împlinească setea d-a străluci în mătăsuri, dantele și giuvaerii. Am văzut pe poarta talamului conjugal scris prețul intrării, ca pe poarta unui lupanar și am zis: acestea nu sînt soțiile ce am visat eu! Am văzut pe mamă strivind în sufletul copilului germinii virtuții, și, prin laptele ce-i dădea, imbuibîndu-l cu veninul viciului și păcatului. Am văzut pe mamă tocmind onoarea fiicei sale și, pentru un pumn de aur, aruncînd-o în brațele celui dintîi desfrînat. Le-am văzut toate acestea și astăzi mă întreb: unde sînt dar adevăratele amante, soții și mame, căci în această lume nu vād decît curtezane, vipere și precupețe? Unde sînt? Nebun ce am fost! Luasem idealul de real și lumea mi-a rîs în nas, căci nu am cunoscut-o. Dar eu ce să mă fac într-această lume dacă nu mai aflu amor? Femeie, dacă amorul pentru tine este o minciună, îți voi minți și eu. Îți voi deschide toate porțile casei mele, dar pe a inimei o voi deschide numai dorului de patrie și omenire, singurul dor care de acum înainte va mai alla un cult în sînul meu“.

Și în acel timp capul Smaraldei se înclină asupra lui și buzele ei șoptiră ca un cor de privighetori:

— Costin, mă iubești tu?

— Smaraldo, pot să nu te iubesc, pe tine, cea mai frumoasă, cea mai fidelă și mai castă din toate zînele acestui pămînt plin de șerpi, vipere, veninuri, curse și îngeri dulci ca tine?

— Oh! cît ești de mizantrop! — murmură ea, și buzele lor se lipiră într-o lungă și înfocată sărutare.

A doua zi Zoe află că Costin Fulga se căsătorește cu Smaralda Cordescu.

— Dumnezeule, strigă ea, au fost toate calomniile și intrigi ca să sfărîme amorul nostru!

NOAPTEA NUNȚEI

Era noapte.

Luna palidă alerga prin pînzele de nori ca cum s-ar fi grăbit să fugă de spectacolul ce se desfășura în biserica Sărindarului. Vînturile reci ale toamnei șuierau prin stradele deșerte ale capitalei, zguduind porțile în fițina lor și făcînd să fumege lumina fanarelor.

Era o durere în natură. Frunzele uscate se zvînturau în aer, paserile gemeau în cuiburi și lătratul cînilor curma tăcerea mormîntală a stradelor. Rar se vedea cîte un trecător grăbind pașii către locuința lui.

Numai curtea bisericii Sărindar era plină de trăsuri. Acolo era o nuntă. Templul era plin de lumina candelilor și făcliilor. Mulțimea nu mai încăpea. Damele înconjurau ca o ghirlandă masa pe care se aflau cununiile, evangeliul și crucea. Ochiul tuturilor se întorceau către poarta bisericii. Toți așteptau cu nerăbdare să vază pe mire și mireasă. Pentru ce atîta întîrziere? Șoaptele damelor se înginau cu murmurul arderei făcliilor.

Un june trecu printre dame, șoptind în dreapta și stînga cîteva cuvinte. Cinci minute nu trecură și toată mulțimea știa că Zoe Urianu nu mai voia să vină la biserică.

— Și pentru care cuvînt? — întrebau damele p-acel june.

— N-am aflat. Atîta știu că de două zile Zoe a fost turburată și a plîns mereu. Azi a făcut niște muștrări ciudate lui Orzescu, acuzîndu-l de intrigant și calomniator. Acum a declarat că nu voiește să vină la biserică. Am lăsat familia într-o turburare ce nu pot s-o descriu. Este o durere a vedea pe părinții ei îngenuchind nainte-i și rugînd-o să înlătore scandalul.

— Cum înțeleg eu, — zise o damă, — ea iubește încă pe Costin Fulga, despre care aud că se va căsători cu Smaralda Cordescu.

O parte din bărbați plecă. Damele însă rămăseră neclintite la locul lor, setoase de-a vedea ce o să iasă din această întîmplare.

Poarta bisericeii se deschise și intră Smaralda și tatăl ei, colonelul Cordescu. Ea era strălucitoare de frumoasă. Cu cât nainta în biserică, cu atât figura ei răspîndea o lumină înviorătoare.

Poarta se deschise iar și intră un june frumos, palid, cu ochii vii și înconjuțați de vinețea, cu fruntea lată și gînditoare.

Înaintă cîțiva pași, se rezimă d-o coloană și încrucieșă brațele pe sîn. Uitătura lui era dulce și melancolică, un zîmbet ironic îi încreșea buzele.

Toți aruncară ochii asupra-i.

— Cine e acesta? întrebare unii.

— Costin Fulga! răspunseră cîțiva juni.

Și numele lui ajungînd pînă la dame, le făcu să se miște ca niște valuri, curioase d-al vedea.

Ele nu putură să-și ascunză admirația și simpatia ce simțeau pentru palidul june. Smaralda sorbea cu mîndrie murmurele de aprobare ce auzea despre alegerea ei. Întilni chiar cîteva ochiri pline de gelozie și provocare.

Muzica începu să cînte. Poarta bisericeii se deschise. Mireasa și mirele intrară, urmași de nunii și părinții lor.

Vederile triste și rătăcite ale Zoei căzură asupra lui Fulga. Ea încreștă brațele de Orzescu și, cu vederile țintite asupra lui Costin, înaintă împleticindu-se. Părea că merge să se arunce de vie în mormînt.

Serviciul divin începu cu grabă. Toate fețele erau triste, numai a Smaraldei era rîzîndă și senină. Deodată luminile începură a fumea, fiind bătute de suflarea vîntului ce intra prin ferestrele deschise și toată biserică luă aspectul unei catacombe funebre. Imnele nunței răsunară ca niște psalmi de moarte. Moartea părea că întinde aripa ei neagră și înfiorătoare peste această adunare care puțin mai înainte era atât de voioasă.

Terminîndu-se cununia, începură felicitările. Smaralda strînse la sîn pe Zoe care era înghețată. Costin plecase înainte de finirea cununiei. Unde se dusesese el? În sînul nopții ca să-și ascunză durerea și zvîrcolirile sufletești. Alerga pe stradele întunecate și deșerte, ca un mort gonit de vînturi care își caută mormîntul.

Mulțimea plecă spre locuința domnului Urianu, splendid preparată pentru bal.

Zoe care abia se ținea pe picioare, se retrase. Cîteva din amicele ei o urmară, încercîndu-se fiecare să-i răsi-pească întristarea care ca o piclă deasă coprinsese tot sufletul. Se plînsă că-i este capul prea încărcat de flori și beteală. Ceru să-i ia sarcina. O refuzară zicînd că ar fi un rău augur.

Înclină capul pe brațul rezimat de masă și ochii ei rătăciră peste cîteva gazete. Văzu una în care scria mai des Fulga. O luă și, desfăcînd-o, citi această elegie:

O! ce senină, splendidă noapte!
Peste tot pace. O! ce dulci șoapte!
Vintul adie, plopii murmur,
Luna se scaldă-n viul azur.
Colo-n duminică, drept lingă plopii
Cari la lună tremur ca snopii,
E o fecioară și un fecior.
Singuri în noapte plîng de amor.
Cum să nu plîngă! Cum să nu geamă!
De viitorul lor l-este teamă.
Junele mîne o va lăsa
Și se va duce din patria sa!
Juna fecioară-n albe vestminte
Plînge și-i cade aste cuvinte:
„Miron, cînd cuget c-al tău amor
Poate să-ncete, mă înfior.
Dacă această mare urgie
Are să cadă p-a mea junie,
Numai o rugă am ca să-ți fac
Și cu atîta eu mă împac:
La înturnare, treci pe la poartă
Noaptea, să afli de a mea soartă.
Dacă vedea-vei candelii arzînd
Și la fereastră nimeni șezînd,
Crede atuncea c-a ta amantă
Pînă la moarte-ți a fost constantă;
Numai pe tine ea te-a iubit
Și pentru tine a și murit.”
Plînsul îneacă p-alba fecioară.
Ea la lumina lunei, ușoară,

Singură pasă către castel.
Junelè Miron stă singurel.
Ochii lui negri ca o văpaie
Urmez a fetei umbră bălaie.
Cînd și cînd vede albu-i vestmînt,
Cînd și cînd plînsu-i vine pe vînt.
Calul nechează și îl trezește
Din visăria care-l răpește.
Mîine departe d-al său cămin
Are să fie... O! ce destin!

*

Anii alene toți trec în fine,
Miron în țară iacă-l că vine.
O! ce ferice se simte el,
Că scumpei fete a fost fidel!
O! ce zi lungă! Cum întîrzie
Ziua s-apună, noaptea să vie.
De nerăbdare arde mereu,
În așteptare timpul e greu.
Ziua d-un secul e către fine,
Razele-i încă ard pe coline.
Iacă-l că pleacă... Calul ușor,
Fuge ca șoimul răpede-n zbor.
Pentru ce are temeri fatale?
Încă o coastă, încă o vale
A să mai treacă și va vedea,
Ca o fantasmă albă, pe Ea.
Ale pădurei umbre profunde,
O! de ce văzul nu le pătrunde,
Ca să distingă vechiul castel,
Unde-l așteaptă numai pe El!
Iacă pădurea că se rărește,
Ceața Prahovei plai-nvelește.
Inima-i bate. Este pătruns
De presimțire. A și ajuns.
Iacă castelul plin de lumină...
Dar de ce Miron fruntea înclină?
Vede el candeli triste arzînd
Și la fereastră nimeni șezînd?

Nu, nu, dar vede semne fatale
De bucurie, semne nuntale!
Vai! trădătoarea se însoțea
Oh! mult mai bine dacă murea!...
Pentru o jună amăgitoare
Este rușine să se omoare
Omul cu suflet mîndru ca el.
Palid ca moartea intră în castel!
Juna mireasă cum îl zărește,
Ochii-i se-ntunec, fața-i pălește.
El, cu un zîmbet trist și amar,
Ia și închină ei un pahar:
„În sănătatea celeia care,
Fără de milă și remușcare,
Inima jună mi-a sfîșiat!”
Zice, închină și a plecat.
Juna d-atuncea este nebună!
Pe un cal negru, noaptea pe lună,
Fuge și coama-i flutură-n vînt,
Pînă ajunge la un mormînt.
Ea se bocește cît este noapte,
Vîntul îngîină ale ei șoapte.
Cînd aurora rîde în cer,
Ea se ascunde ca un mister.
Pe acea piatră iacă ce scrie:
„Junele Miron în bătălie
Pentru al țării drept a murit!
El în viață mult a iubit!”

Elegia era de Fulga.

O cumplită remușcare începu a roade sinul miresei.

Gîndirea ei se întoarse cu cîțiva ani în urmă, la plecarea lui în străinătate. Temerile ce ea arătase despre fidelitatea lui, erau exprimate în acele versuri. Recunoscu în Miron pe Costin întorcîndu-se în patrie cu inima plină de același amor mare și sînt. Nu era el care călcase în picioare jurămintele făcute în valea Argeșului, ci ea.

Ascunse capul în mini și plînsă amar.

Orzescu se apropie de dînsa, îngîmă cîteva cuvinte de amor și mîngiere; apoi luă din mînă-i gazeta care o făcuse să plîngă și citi.

Rămase încremenit.

— Îl iubești încă! murmură el între dinți.

— Da, pînă cînd voi muri! zise ea, descoperindu-și fața udată de lacrimi.

El nu avu curajul să aținte fulgerul ce scăpără din ochii miresei și înclină capul ca un osîndit la moarte.

Zoe se uită lung la dînsul. Pentru întîia oară-l văzu atîta de mizerabil, încît întoarse capul cu dispreț.

Apoi, încordîndu-și toată forța morală, se sculă și luîndu-l de braț zise:

— Să mergem, scumpul meu mire, să jucăm comedia pînă la fine. Să nu uităm că astăzi sîntem niște actori. Publicul este impacient. Să nu abuzăm de așteptarea lui.

Și ea, cu moartea în inimă, jucă cîteva valsuri.

Fulga apăru și el în mulțime. Jucă mult cu Smaralda. Nu pierdu însă din vedere pe Zoe.

Un june se apropie de el și se recomandă:

„Stavropolu, doctor în drept.“

Fulga se uită lung la dînsul și văzu în ochii lui licărind o ură profundă.

Trecură într-o cameră unde se crezură singuri.

Stavropolu aflase că Smaralda se va căsători cu Fulga și voia să împiedice această unire.

El declară toate lui Fulga care răcni ca leul cînd vede pe acel ce i-a înfipt săgeata în pîntece.

Zoe care văzuse pe Fulga depărtîndu-se cu necunoscutul june, împinsă d-o stranie presimțire, se furișă în acea parte și auzi toată declarația lui Stavropolu.

În momentul cînd Fulga zguduia pe acesta, ca cum ar fi voit să-l sugrume, Zoe se aruncă la picioarele lui. El lăsă să-i scape acel mizerabil. Se uită apoi lung și cu dispreț la aceea pe care o iubise atît de mult și fugi.

UN EPITALAM

Zoe rămase ingenuncheată și ca izbită de trăsnet.

Îl văzu fugind, dar crezu că vederea o înșeală. Rămase mult timp cu ochii țintiți în partea unde pierse dulcele ei amant. Dar el nu se mai întoarce!

Limpezindu-i-se cugetarea, văzu abisul negru și înfiorător în care o aruncase infama cursă a lui Orzescu.

Guvernanta ei o află afundată în gândurile cele mai întunecate. Juna mireasă părea că este un înger care cugetă în noapte o pedeapsă cumplită.

Amalia o luă în brațe și se uită lung la dînsa:

— Zoe, strigă ea, nu pierde curajul. Dumnezeu este bun. Crede într-însul. El vindecă toate.

Și nu mai putu zice nimic, căci lacrimile o înecau. Amalia presimțise toate firele cursei care se împletise în jurul acestei copile pe care o iubea ca o adevărată mamă. Ea singură nu crezuse calomniile aruncate lui Costin. Exprimase chiar necredința sa; dar întîmpinînd din partea domnului și doamnei Urianu ochiri pline de asprime, se resemnă și lăsă lucrurile să meargă cursul lor.

Zoe-și aminti că ea singură nu fusese orbită de calomniile țesute de Orzescu.

— Oh! pentru ce n-am crezut bănuiala ta, strigă ea cu durere. Azi nu aș fi de vie înmormîntată.

Și ca două turturele cari gem în arborul zguduit de vijălie, mult timp se văitară.

Zoe exprimă dorința d-a se retrage în camera ei unde să rămînă singură. Amalia o conduse, dar nu în camera ei, acel cuib al celor mai dulci și mai pure iluzii și aspirații, ci în talamul nunței.

Zoe ale cărei vederi erau întunecate, se aruncă p-o canapea și începu a-și sfîșia rochia și găteala de mireasă.

Deschise o fereastră și înclinîndu-și pe braț fruntea, se uită în noaptea neagră și vijăliosă, dar nu atît de neagră și vijăliosă ca aceea din sînul ei.

Vîntul rece și aspru răsfirea părul ei negru și undos și-i răcorea fruntea plină de sudoare.

Lumina roșie și tremurîndă a faclelor se răsfrîngea pe arborii grădinei cari, îndoindu-se și gemînd sub suflarea vijăliei, păreau niște fantasme încinse de o durere misterioasă, plîngînd și frîngîndu-și brațele.

Aspectul nopții era trist și amenințător. Nici o stea, nici o lumină dulce și mîngîietoare, nici un cînt de pasere, nici o șoaptă nu era în natură, și Zoe se îmbăta de această sălbătăcie a naturei. Credea că această mamă eternă compătimea la suferințele ei.

Dar cînd vînturile-și schimbă cursul, auzi sunetele voioase ale muzicii care îndemna pe numeroșii oaspeți la jocuri și bucurie și crezu că aude urletele unui sabat.

— Lume infamă! strigă ea, sculîndu-se și închizînd fereastra. Lume fără inimă, tigru care se adapă din sîngele cald al victimei, tu prelungești orgia, pe cînd ghearele de fier ale durerii sfîșie inima aceleia al cărei nume buzele tale udate de vin, minciună și perfidie îl unesc cu ciocnirea paharelor! Lume, tu nu vezi în față-mi dungile săpate de lacrimi? Nu ai văzut tu ochii mei întunecați de insomnie și durere? Nu ai văzut tu fruntea mea arzînd sub cununa de mireasă, ca cum ar fi fost încinsă de un cerc de fier roșit în foc? Nu ai văzut tu mîna mea cînd s-a unit cu a lui, înaintea altarului, cum tremura ca cum ar fi fost prinsă în gura unui balaur? O! le-ai văzut tu toate acestea, n-a scăpat nimic din vederea ta. Dar ca o hiară sălbatică, sorbi și cea din urmă picătură de sînge ce a mai rămas în inima mea. E sîngele meu ceea ce tu bei în pahare și-l bei cu sete. Acest sînge te îmbată de plăcere. Oh! cît ești de rea!

Și căzu pe scaun. Uitîndu-se în jurul ei, deodată, ca, cum s-ar fi trezit într-o vizuină de lupi, părul i se zbîrli și o sudoare înghețată-i scaldă tot corpul.

Văzu că o altă cameră comunica cu a ei și intrarea era acoperită numai de o perdea roșie. Rămase cu ochii țintiți pe acea perdea mult mai înfiorătoare decît aceea care ar fi ascuns trunchiul, secura și ființa călăului.

Perdeaua se desfăcu și mirele intră tremurînd.

Dar întâlnind figura miresei în care spaima, durerea, disprețul și ura fulgerau într-un mod fioros rămase neclintit.

— Ieși! strigă ea. Ieși! Am aflat tot, știu tot, auzi tu? Ieși!

Și ea fugi spre fereastră.

Orzescu era încremenit, cu fața palidă c-a unui mort. Buzele lui îngînau cuvinte de iertare și regret, cuvinte neînțelese.

Atitudinea Zoei era spăimântătoare. Cu părul despletit, cu ochii scînteind de furie, cu pieptul zvîcnind de turburare și cu o mîna pe deschizătoarea ferestrei, era un înger răzbunător.

— Ieși acum sau mă arunc de-mi risipesc creierii, și zăvorul ferestrei sună sub mîna ei.

— Zoe! murmură mirele și două lacrimi picură pe fața lui, un moment și voi pleca, voi face tot ce vei voi.

— Fugi că te urăsc ca pe un demon, strigă ea, și deschise fereastra. Oh! de ai ști cîtă ură, dispreț și mînie este în inima mea, nici un minut nu ai mai sta. Cînd mă uit la tine, pare că văd un cadaver ieșit dintr-un mormînt scuipat și ocolit de trecători. Ce vrei tu, mizerabile? După ce acum știu tot, după ce am auzit chiar din gura aceluia infam Stavropolu cu care te-ai servit în urzirea celei mai odioase intrigi, că tu ești autorul acelor scrisori prin care era calomniat amantul și fidanțatul meu pe care-l voi iubi pînă în cel din urmă moment, că tu ești acela care ai zdrobit cea mai sîntă legătură a două inimi care-și jurase credință eternă, că tu ești acela care ai întins doliul într-o casă a cărei ușă ți se deschisese cu bunăvoință, crezi că eu voi fi atîta de mizerabilă, atîta de căzută, încît, ca cea mai de rînd curtezană, să-ți permit a te urca în patul meu? În patul meu, oh! nu, nu, nici-odată. Ieși curînd, sau acum mă zdrobesc de pietrele curței.

Și vocea nefericitei mirese se îngîna cu mugetul vijăliei care zguduia arborii și învelișul caselor. Vîntul umfla perdelele și stîngea una după alta luminile din talamul nunței.

În momentul cînd Zoe întoarse fața ca să respire suflarea rece a vîntului, Orzescu o smulse cu putere de la fereastră.

Țipătul ei răsună ca un trăsnet în bezna nopții.

Se zvîrcoli cu acea putere ce află femeia cînd își apără onoarea, dar puterea ei secă și căzu ostenită la picioarele mirelui.

Acesta se uită lung la dînsa și în fața lui era atîta durere, atîta remușcare, atîta milă, încît nefericita victimă crezu că vede o rază de speranță scăpărînd din întunericul nopții.

— Ce vrei cu mine? zise ea gîfîind.

— Nimic, Zoe, decît un moment de generozitate din parte-ți. Voi pleca. Dar înainte de a-mi lua adio, sufletul meu în starea în care se află acum, are trebuință d-o rază de bunăvoință. Vai! dacă nu-mi rămîne speranța că voi avea un loc de amic în inima ta, cel puțin o strîngere de mînă pe care să mi-o dai cu liniște.

— Oh! strigă ea, și în vocea ei se trăda disprețul și ura cea mai cumplită, te iert. Dumnezeu să nu-ți plătească răul ce mi-ai făcut. Oh! voi ajunge să cred că-mi ești cel mai bun și mai devotat amic, dacă vei face a nu ne mai întîlni în viață. De ori unde voi fi, îți voi proba mulțumirea și recunoștința mea. Ești june, avut; poți afla o altă femeie care să te iubească. Eu nu pot. Între noi tu știi că este un abis.

Și capul nefericitei mirese, ostenită de durere și luptă, căzu pe genunchii mirelui care se înclină asupra-i.

Cîteva picături din sudoarea care scâldea fața lui, căzură pe fruntea ei.

— A! tu plîngi? zise ea, crezînd că sînt lacrimi. Nu mai plînge.

— Zoe, Zoe, iartă-mă! Crede că numai amorul este care m-a împins d-a comite fapte cari acum mă fac să blăstem ora cînd te-am văzut.

Și buzele lui atinse fruntea miresei care părea că este un înger în repaus după o luptă lungă și crîncenă c-un demon. Dar un somn letargic o coprinse și un vis dulce începu a-i înfiora sînul.

Ea visa că este pe malul Argeşului în braţele lui Fulga.

Chiar în acel moment o figură se înalţă la fereastră şi doi ochi scînteiară în noapte.

Chiar atunci buzele ei îngînară în vis cuvintele: Te iubesc, şi cu braţele coprînse gîtul mirelui uimit.

O zîmbire infernală fulgeră în faţa celui de la fereastră şi vîntul nopţii smulse un răcnet sălbatic.

— Femeie, strigă el, te-ai împăcat în fine, după ce cu două ore mai înainte te aruncaseşi la picioarele mele. M-ai strigat ca să te scap din braţele infamiei şi, pînă să ajung la tine, tu ai crezut mai bine după îndemnul înaltei tale virtuţi şi înţelepţiuni, să te arunci în braţele lui. Naintea mea, perfida-ţi gură-i murmură cuvinte de iubire, tot aşa cum murmurai şi mie odinioară. Cel mai sînt imm al inimei, Putifar, îl batjocoreşti. Braţele tale se lănţuiesc de gîtul lui, tot aşa cum se lănţuiau şi de al meu. Femeie, fii blăstemată. Geniu răzbunător, care zbori pe aripa vijăliilor noptoase, auzi-mă. Înseamnă cu litere roşii în cartea cea neagră numele acestei femei care a rîs de Dumnezeu, de amor şi de virtute. Fă ca în tot cursul vieţii, să nu auză accentul iubirii adevărate. Fă ca remuşcarea şi setea d-a fi iubită să o arză ziua şi noaptea pînă cînd Satan o va smulge din lume. Fă ca nimeni să nu creadă nici în amorul ei, nici în durerea ei, nici în bucuria ei, nici în amicia ei! Fă ca simţimîntul de mamă să nu înflorească sînul ei! Fă ca uitarea şi singurătatea să întindă în jurul ei, oriunde s-ar afla, muşchiul şi bălăria, pînza păianjenului şi fulgii cucuvelei.

Şi figura pieri de la fereastră.

Era Costin Fulga!

LOCUL NAȘTEREI

A doua zi, în revărsatul zorilor o trăsură cu patru cai ieşea din Bucureşti pe bariera Colentinei şi se îndrepta spre Căldăruşani.

În trăsură era un june care semăna mai mult cu o umbră, atît era de palid și secat! Ochii lui rătăceau cu tristețe peste văile și cîmpiile ofilite de vînturile și bruma toamnei.

Era o simpatie între junele călător și natura care îl primea în sînul ei, după cum o mamă lîngedă întîmpină pe un fiu care se întoarce dintr-o lungă călătorie.

Toate erau triste.

Ceața ca un lițol de moarte se întindea peste cîmpiile și văile despuiate de frumusețea lor. Iarba era ofilită și încărcată de brumă. Ici și colo se mai vedea cîte o floare din acelea cari împletesc cununa toamnei.

Arborii erau îngălbeniți. Vînturile reci șuierau peste cîmpiile secerate și coastele acoperite de spică. Frunzele uscate și palide se roteau în aerul întunecat. Cîntecele paserilor erau triste, ca cum ar fi plîns frunzișul care a îngălbenit, aerul care s-a întunecat și florile cîmpului cari și-au plecat fruntea în țărînă.

La Tunari trăsura se opri și surugiul descălică, frecă urechile cailor și-i adăpă. Călătorul se dete jos și plecă spre fîntîna din vale unde, zece ani mai nainte, băuse o apă limpede și ușoară. Reaflă fîntîna secată și rui-nată.

Un rîs amar încreți fața lui Fulga, căci el era.

— Toate au un finit! murmură cu desperare, și se rezimă de piatra fîntînei, lăsînd vederea să rătăcească prin dumbrava carc-i rechema suvenirile cele mai duioase.

Pe aci trecuse înainte cu zece ani, cînd a plecat din satul natal, după moartea părinților săi, alergînd după lumină. Își aminti cum într-o senină zi de vară, zdrobit de suferință și fatigă, cu un toiag în care se rezima, ajunsese aci și se repausă în umbra unei sălcii care exista încă, dar nu verde și umbroasă ca odinioară, ci bătrînă și scuturată de frunză. Se uită lung și trist la fîntînă, dar și ea se ruinase! Nici o picătură de apă nu mai era în jghiab. Albia pe unde se rostogoleau lacrimile fîntînei, acum era uscată și ascunsă de bălării.

Un fior zgudui pe junele visător și, acoperindu-și fața în mâini, plînsese încet.

El își aminti de o dulce convorbire ce avusese o dată cu Zoe, de un vis gingaș care se întunecase de ceața uitărei, de o dorință ce exprimase ea d-a vizita împreună satul în care se născuse el. Își aminti că, în momentul acelei convorbiri, el cugetase că o să treacă cu dînsa tot pe această cale, că o să se oprească aci pentru a bea din această fîntină umbrită de sălcii!

Și acum iacă-l pe calea satului natal, dar nu cu dînsa, ci singur!

Oh! sînt situații, circumstanțe, amintiri cari ne fac să suferim dureri mult mai amare, mult mai sfîșietoare decît moartea chiar! Să nu blestemăm nici pe neamici noștri d-a revedea în zilele de durere locurile, unde odată au fost fericiți sau unde au aflat o dulce dezmierdare.

Nemaiputînd să-și înfrîneze durerea, fugi din dumbravă, se aruncă în trăsura și plecă.

În acea zi fuse o frumoasă seară de toamnă. Pe cînd soarele era către apus, se apropie de satul unde văzuse lumina.

Revăzu locurile cari toate păreau că sînt stropite cu sîngele din inima lui, locurile unde-și petrecuse copilăria, și sufletul său răgi ca un taur rănit. Iacă lunca unde se juca cu copiii sătenilor, iacă desișul de cătine unde mergeau cu cîrdul ca să-și facă cărucioare din nuiele, iacă gîrla unde se scâldea în arșița verei. Revăzu satul care se întindea visător și liniștit la marginea lacului, auzi mugetul cirezei care se întorcea de la suhat, auzi scîrțîitul puțurilor, văzu focurile arzînd înaintea caselor, femeile mulgînd vacile, copii țînînd de gît vițeii rebeli, și lacrimi arzătoare inunda ră obrajii nefericitului Fulga.

Opri trăsura la hanul din capul satului. Mai mulți bărbați și copii erau adunați acolo.

Se apropie de dînșii, sfios și tremurînd. Le dete seara bună. Sătenii se sculară, descoperindu-și capul, și-i mulțumiră cu bunăvoință.

Fiul poporului, întors între ai săi, nu avu curajul d-a se arunca în brațele lor. Îi era rușine de schimbarea

ce se făcuse într-însul. Se temea că acei cu cari copilărise nu-i vor mai întinde mîna. Simțind că picioarele i se împleticesc, se rezimă d-un par al umbrarului și se uită lung și trist la dînșii. Recunosc pe mulți dintr-înșii, cari la plecarea lui, erau copii ca dînsul și un regret amar că a fugit din mijlocul lor îi arse sînul.

Sătenii, mirați de atitudinea străinului, șoptiră între dînșii și se depărtară unul cîte unul. Nu avu curajul să-i oprească. Rămase singur, înconjurat d-un cîrd de copii cari se uitau curioși la dînsul. Voi a strînge în brațe pe unul, dar toți fugiră țipînd.

Intră în han și luă o cameră cu vederea către sat.

Se puse la fereastră cu inima tremurînd. Era mișcat de cele mai dulci și triste suvenire.

Noaptea își întinsese aripile.

Nu văzu decît focurile din bătături și lumina ferestrelor. Căută cu ochii mult, doară va pătrunde întunericul ca să poată distinge umbra caselor unde lăsase fășii sîngerate din inima lui. Dar nu izbuti. I se aduse cîna pe care n-o atinse.

Era frămîntat d-o dorință, aceea d-a veni ziua mai curînd. Se aruncă îmbrăcat pe pat. Somnul nu se lipi de genele lui. Deschise o carte, dar îi fu cu neputință a ținti atenția la înțelesul cuvintelor, și o aruncă. Căzu în reverie.

Sufletul lui se legănă în valurile de cugetări, aci triste ca freamătul frunzelor uscate, melancolice ca cîntecul greierului, duioase ca șoptele nopței; aci rîzătoare ca zîmbetul aurorei, voioase ca ieșirea turmelor la suhat, nebunatică ca paserile în revărsatul zilei.

Adormi către finele nopței.

Soarele răsărind pătrunse prin fereastră și sărută pleoapele lui vinete.

Se deșteaptă și ieși îndată.

Satul și cîmpiile înotau în ceața care se întindea ca o plasă de argint, scînteind ici și colo unde razele soarelui o despicau.

Sub umbrarul hanului se adunase mai mulți săteni tineri. Costin îi recunosc și se aruncă în brațele celui mai de aproape, și, întinzînd mîna către ceilalți cari erau uimiți, le zise cu o voce muiată de lacrimi:

— Nu mă mai cunoașteți?

— Figura dumitale ne este cunoscută, dar nu știm de unde! răspunse unul dintre ei.

— Ați uitat pe acela care a plecat din sat acum zece ani, pe fiul arendașului care a murit?

— Costin! exclamară tinerii țărani cu bucurie.

Și fiecare se grăbi a-i strînge mîna.

— Cum te-ai schimbat! zise unul cu oarecare tristețe.

— În rău, murmură Costin cu amărăciune. Oh! ce bine aș fi făcut dacă nu plecam din mijlocul vostru! Știți voi? Adevărata fericire nu este decît în sînul acestei naturi care ca o mamă bună ne deșteaptă și ne adoarme în cele mai dulci sărutări și mîngîieri. De zece ani de cînd am plecat dintre voi, am învățat multe, dar am suferit și mai multe. Azi mă întreb ce am folosit, și răspunsul este că blăstem minutul cînd picioarele mele s-au pus pe drumul Bucureștilor.

— Înțelegem că ai îndurat multe necazuri, zise un altul, căci aceasta se vede scris în figura ta, atît de ofilită acum și atît de rumenă odinioară. Dar cu toate acestea, trebuie să fii mulțumit de tine. Ai învățat carte multă, și aceasta este lumina ochilor. Noi, cari n-am avut îndemnul sufletului tău, am rămas aci și viețuim ca orbii, mereu în noapte. Cîți dintre noi n-ar da sănătate și ani din viața lor, pentru a ști ceva din învățăturile lumii!

— Oh! sînteți nebuni, dragii mei! strigă el cu durere. Voi nu știți ce doriți. Știința este ca un vas acoperit de flori, dar în fundul căruia zace veninul morții. Dacă aș mai putea să reîncep viața, aș fugi de această știință blăstemată care spulberă izvorul fericirii, credința.

Și după ce cugetă cîteva minute cu capul plecat, urmă iar:

— Iertați-mă dacă turbur cu suferința mea seninul vieții voastre.

— Nu, nu, vorbește-ne despre tine! strigară junii țărani cu milă.

— Nici un cuvînt despre mine! Să lăsăm morții în pace; eu nu sînt decît umbra celui ce am fost odini-

oară. S-a scuturat pomul sufletului meu de florile credinței, de florile viselor, precum se scutură acei arbori bătuți de vînturile toamnei. Vorbiți-mi de voi. Cum vă aflați? Spuneți-mi tot traiul vostru. Aceasta va reda o suflare de viață sînului meu amorțit.

— Înainte de toate, strigă unul care ieși din han cu o oală de vin și cîteva pahare în mînă, pe cari le puse pe o masă de brad, cîte un pahar în sănătatea celui care s-a întors la vatra părintească.

Și paharele se ciocniră în sănătatea lui Costin Fulga, a cărui figură se luminează, văzînd sinceritatea acelor urări cari răsuna pentru dînsul ca o muzică cerească.

— Dar trebuie să șezi la unul dintre noi, la oricare voiești, ziseră mai mulți dintre dînșii.

Și, fără să mai aștepte răspunsul, unul puse în spate cufărul, altul ajută surugiului să înhame caii la trăsura și în cîteva minute Costin era așezat în cea mai bună casă din sat, trăsura pusă sub șopron, caii în grajd, un sac de orz și o claiă de fîn în bătătură.

Costin ca un copil supus se lăsa în voia lor care mergea cu atîta gingășie și sinceritate înaintea dorințelor lui.

Femeile din sat se adunară ca să vază pe acela cu care jucase odinioară în horă.

Sufletul lui se îmbăta cu voluptate de sinceritatea și naivitatea acelor inimi iubitoare cari nu cunoșteau ce este ipocrizia și palida urbanitate.

Fuse o scenă atîngătoare cînd țărani începură a-și spune fiecare viața.

— Eu, zise Marin al Sandei, m-am însurat, acum la Sînt-Petru am împlinit cinci ani, cu Ileana din Ciorani, de care trebuie să-ți amintești, căci venea duminică să joace la horă în satul nostru. La doi ani fac cîte un copil și de fiecare copil cumpăr cîte o pereche de juncani. Dumnezeu se uită cu bine spre noi, căci îndesțularea începe să se răsfețe în casa noastră. Am mai făcut un celar lîngă casă, am făcut două porumbare; am îngrădit casa cu gard și azi mă duc la pădure să aduc nuiiele ca să fac un coșar pentru vite, căci cel vechi a început să facă mătănii cînd bate vîntul.

Și, adresându-se către o gingașă țărăncuță c-un copil la sîn, Marin al Sandei urmă:

— Ileano, dă pe Trică lui Costin ca să-l sărute.

Și Ileana roșind, întinse copilul către Costin care îl luă în brațe și-l acoperi de sărutări.

— Așa este, zise Marin cu oarecare mîndrie, că seamănă cu mine? Are și ceva dintr-al mamei, dar prea puțin. Sînt leit eu. Numai de copiii mei nu pot toca palavre babele din Bairactar.

— Auzi mîndrețe! strigară ceilalți cu oarecare pică. Dar de copiii noștri ce pot să zică?

Și fiecare aduse înaintea lui Costin un cîrd de copilași dolofani, rumeni și bălani ca niște heruvimi.

În fiecare se vedeau trăsăturile părintești.

Aceeași schimbare era în viața tuturor sătenilor cu cari copilarise el. Toți se căsătorise, toți aveau copii. Pentru toți fortuna deșerta cornul ei de abundență.

Costin întilni cîteva din ochirile femeilor umezite de lacrimi. Răscoli în cenușa trecutului și din aceea cenușă începu să se avînte în razele soarelui, ca un stol de fluturi, scenele amoroase ale copilăriei. Cîte calde stringeri de mînă, bete furate, mărgele și flori smulse, îmbrățișări și sărutări la fîntînă către seară, i-amintiră acele ochiri duioase!

O flacăară îi încinse pieptul. Era flacăra regretului. Ieși din casă și plînsu în ascuns.

Cînd se simți mai alintat, merse încet către biserică.

Căută mormîntul părinților săi și-l află ascuns de bălării. Îngenunche și murmură o rugă fierbinte.

Rămase aproape două săptămîni în satul unde se născuse.

În fiecare dimineață, sătenii îl vedeau rugîndu-se la mormîntul părinților săi.

Cuvintele lor nu mai puteau să-l mîngie. Durerea lui era înlocuită d-o melancolie adîncă și întunecoasă. Nu mai era mișcat decît d-o dorință, aceea d-a muri.

Într-o seară află o gazetă la învățătorul satului. Citi strigătul sublim al eroilor martiri din Creta cari cereau Europei ajutor.

Rămase mult pe gînduri.

A doua zi, în revărsatul zorilor, plecă.

— Unde?

— La București! atîta spuse.

Dar cînd trăsura se depărtase de sat, el întoarse ochii pentru a mai vedea o dată cuibul copilăriei sale. Avu o presimțire dureroasă, aceea că vedea acele locuri pentru cea din urmă oară.

Plînsese mult. Lacrimile lui erau arzătoare. Apoi clătinînd capul, murmură cu o dureroasă resemnație:

„Ideal și real, cer și infern, înger și demon, vă cunosc acum! Vai aceluia care se încrede în lumea amăgitoare a viselor! Viața lui va fi o agonie, iar moartea un regret“.

Nu se opri decît două zile în București. Vîndu tot ce avea. Nu-și opri decît vestmintele necesare și cîteva cărți.

Auzi lumea vorbind despre fericirea Zoei în căsătorie cu Orzescu, dar nici o mișcare în figura lui.

Mai auzi despre fidașărea Smaraldei cu Stavropolu, și zise:

— Erau făcuți unul pentru altul.

Fulga acum era ca un mort care-și căuta mormîntul. Nimic din această lume nu-l mai interesa.

Se imbarcă la Galați pentru Grecia.

Cînd vasul ieși din gura Dunărei și apucă în largul mării, el rămase cu ochii țintiți spre țărmul României care se ascundea în ceață. Ceea ce se petrecea în sufletul lui, numai Dumnezeu știe.

Ajungînd la Atena, luă informațiile necesare pentru Creta. Insurecția era în agonie. Nu se opri decît ca să vadă Partenonul și plecă cu vaporul „Arcadion“. Abia putu ajunge la insurgenți.

Fu primit foarte bine. Un macedonean se însărcină a-i da cîteva lămuriri asupra modului lor de luptă. Două zile îi fură de ajuns.

A treia zi intră în foc și începu a se lupta ca un ostaș d-ai lui Traian.

Peste două săptămîni însă, insurgenții, copleșiți de numărul inamicului, trebuiră să se retragă pe culmea muntelui. Steaua libertății apunea în nori.

Lipsa de nutriment, gloanțe și praf, mai mult decît geniul militar al lui Omer-Pașa, sugrumase insurecția.

Nu mai rămăsese decît vreo cinci sute de tineri albanezi, macedoneni, slavi, italieni, între cari și vreo douăzeci de greci, cari împreună se mai apărau cu eroism din culmea muntelui. Turcii îi înconjuraseră din toate părțile, așa că nu mai aveau loc de retragere. Trebuia să se predea sau să moară. Foamea și setea îi tortura cumplit în vârful acelor stînci vulcanice și arse de soare. Noaptea, la lumina roșie a faclelor de rășină, ținură consiliu. Nici unul nu propuse predarea, toți într-un glas se învoiră a muri luptînd.

Nemaivoidînd să prelungească suferința care le-ar fi secat și puterea ce le mai rămăsese, flămînzi și însetați, descinseră prin întuneric din stîncile lor, și se aruncară asupra inamicilor.

Încăierarea fuse crîncenă.

Acea vale solitară și fără nume va fi Termopilele Cretei.

Cînd se revărsa de ziuă, lupta urma încă, luptă nebună, dar sublimă. Omer-Pașa se cutremură văzînd valeda acoperită de morți și răniți. Din eroica ceată nu mai rămăsese decît vreo douăzeci de inși cari se luptau sub piciorul unor stînci. Pentru a curma acel măcel, Omer-Pașa ordonă a-i ochi. O grindină de gloanțe îi culcă la pămînt și valeda se liniști. Nu se mai auzeau decît suspinele murinzilor și gemătul răniților.

Barbaria musulmană nu știu să respecte eroismul celor căzuți.

Un carnagiu oribil, care va rămînea o pată eternă pe memoria generalului învingător, începu îndată: uciderea învinșilor răniți.

Ordinea care nu domnise în luptă, domnea în această crimă oribilă. Turcii se întreceau a tăia capul celor cari abia mai mișcau. Strigări sălbatice aplaudau pe cel care reteza capul dintr-o lovitură.

Și capetele junilor martiri cădeau, cînd dimineața era atît de senină, aerul atît de dulce și valea atît de rîzătoare! Sus stîncile muntelui Ida străluceau ca niște palate feerice; jos pasărilor cîntau sărind prin măslinii, portocalii și rodii cari înconjurau valea, iar părăiele spălau iarba de sînge. Către nord valea se deschidea și, printre munții cari se înălțau ca doi păreți titanici, se vedea luciul mării scînteind la soare, se vedeau stoluri de pasări trecînd spre sud, se vedea în depărtare cîte o navă cu pînzele albe și cîte un vapor cu coama de fum negru, se vedea la orizon cerul unindu-se cu marea, — tablou măreț și splendid.

Dar cînd celui din urmă rănit veni rîndul să plece gîtul, acela-și încordă brațele și se ridică în genunchi, palid, sîngerînd, dar senin. Ochii lui se uitau departe peste mare, peste munți, peste rîuri. Uitătura lui febrilă spinteca spațiul, orașe și sate, văi și dealuri, ape și păduri, le trecea clipind. Căuta în depărtare, în patria lui, o ființă iubită de care voia să-și umple sufletul.

Și cînd sabia păgînului se ridica strălucind la soare, el aflase p-aceea ce căuta, căci fața lui se luminează de bucuria martirilor cînd văd cerul deschis... dar sabia fulgeră și capul sări, țîșnindu-i sîngele, cu creierii plini de imaginea acelei ce iubise și cu buzele murmurînd numele ei: Zoe!

Într-o seară de toamnă am văzut două tinere frumoase. Dezgustul întipărise de timpuriu pe figura lor caracterele lui de plumb. Le cunoșteam, dar nu știam de unde. Am frămîntat memoria pînă cînd am recunoscut în cea mai palidă pe Zoe și în cea mai nepăsătoare pe Smaralda...

Am căutat să văd în figura lor urma unui regret. Dar oceanul este atîta de adînc, încît n-am văzut nimic în fundul lui.

Iarna întîlnindu-le la un bal, am amintit Smaraldei pe Fulga. Ea-mi răspunse:

— Știu că mulți mă acuză de perfidă. Ce voi ai să fac? Știam că un asemenea bărbat nu-l întîlnește

femeia de două ori în viață. Voiam să-l smulg cu orice preț din brațele unei copile care nu știa ce comoară este într-însul. Îl iubeam și-l prețueam: iaca singura mea scuză. Dacă acum trec din brațele unui adorator într-ale altuia, este că voiesc să-mi ucid sufletul care nu poate să uite pe Fulga.

L-am amintit și Zoei.

Abia pronunțai numele lui și ea începu să tremure, să pălească și să plîngă.

Care din două îl iubea mai mult?

Cine știe!

Cititorule, dacă odată vîntul soartei te va împinge pe țărmul Cretei, cugetă la Fulga. El era sufletul cel mai bun. Îngenunche și roagă-te pentru dînsul. O rugă în limba părinților săi, îi va consola umbra care plutește încă, străină și tristă, în valea unde albesc oasele lui.